

Csiki Varga Tamás¹ – Tálás Péter²

Erő és diplomácia – Az Egyesült Államok stratégiai érdekei és lehetőségei a Biden-kormányzat időszakában

Joe Biden hivatalba lépését követően már láthattuk az adminisztráció első üzeneteit³ és cselekvési elképzeléseinek előzetes körvonalazását,⁴ miközben több kérdésben Washington egyenesen lépéskényszerben volt. Az elnöki hatalom átvételekor a nemzetközi politikai és stratégiai folyamatok azonnali és határozott cselekvést kívántak a koronavírus-járvány és hatásainak kezelésében. Emellett az intézményi hatalomátadás és a szakapparátus Donald Trumptól örökölt működési nehézségei ellenére⁵ is lendületesen látott hozzá az újjászerveződő külügyi apparátus, a szövetségi kapcsolatok és multilaterális intézmények megerősítéséhez.⁶ Éppen ezért Biden elnök első személyes külföldi körútja is az európai szövetségesekre fókuszált.⁷ Elemzésünk az amerikai stratégiai érdekekből kiindulva az adminisztráció kül- és biztonságpolitikai opcióit vizsgálja meg, és az egyes kérdésekben az amerikai érdekek és az aktuális körülmények alapján egy valószínűsíthető forgatókönyvet is meghatároz. Bár értékelésünknek ez az eleme szubjektív, ezáltal kívánjuk meghaladni az adminisztráció előtt álló lehetőségeket ugyan kategorikusan – és gyakran ideológiai vagy pártpolitikai lencsén keresztül értelmező – áttekintő, ugyanakkor szakpolitikai előrejelzésként „súlytalan” elemzéseket.

Kulcsszavak: Egyesült Államok, Biden, stratégia, Európa, NATO, Trump

¹ Csiki Varga Tamás a Nemzeti Közszerzői Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa. E-mail: csiki.tamas@uni-nke.hu

² Tálás Péter a Nemzeti Közszerzői Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének vezetője. E-mail: talas.peter@uni-nke.hu

³ The White House: *Remarks by President Biden on America's Place in the World*. [online], 2021. 02. 04. Forrás: [whitehouse.gov](https://www.whitehouse.gov) [2021. 05. 30.].

⁴ *Interim National Security Strategic Guidance 2021*. [online], 2021. 03. 03. Forrás: [whitehouse.gov](https://www.whitehouse.gov) [2021. 05. 20.].

⁵ Csiki Varga Tamás – Kripló Ádám: *Kulcspozíciók a Biden-adminisztráció kül- és biztonságpolitikai csapatában*. [online], *SVKI Nézőpontok*, 2021/1. 2021. 03. 16., 3–4. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 05. 28.].

⁶ Joe Biden bejelentését a WHO-hoz és a párizsi klímaegyezményhez való újbóli csatlakozásról, illetve az új adminisztráció első lépéseit a multilateralizmushoz való amerikai visszatérés terén határozott pozitív jelként üdvözltek a szakértők és Európa vezető politikusai is. Lásd Európai Tanács – Az Európai Unió Tanácsa: *A Tanács következtetése az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatokról*. [online], 2020. 12. 07. Forrás: [consilium.europa.eu](https://www.consilium.europa.eu) [2021. 05. 20.]; Zaręba, Szymon: *Return to Multilateralism: The Biden Administration and the UN System*. [online], 2020. 12. 21. Forrás: pism.pl [2020. 05. 20.]; Kazmi, Mobasher: *Biden Presidency Signals a Return to Economic Multilateralism and Renewed Ties with China*. [online], *The Asian Banker*, 2021. 01. 07. Forrás: theasianbanker.com [2021. 05. 20.]; *Chancellor Merkel Welcomes More Multilateralism under Biden*. [online], *Deutsche Welle*, 2021. 01. 25. Forrás: [dw.com](https://www.dw.com) [2021. 05. 20.]; *Joe Biden Commits to NATO, EU Ties in Call with France's Macron*. [online], *Deutsche Welle*, 2021. 01. 24. Forrás: [dw.com](https://www.dw.com) [2021. 05. 20.].

⁷ A témáról bővebben lásd Csiki Varga Tamás – Tálás Péter: *Stratégiai szolidaritástól egy új „transzatlanti alkuig”? – Joe Biden európai körútjának mérlege*. [online], *SVKI Elemzések*, 2021/12. 2021. 07. 15. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.].

Power and Diplomacy – U.S. Strategic Interests and Opportunities in the Biden Administration

We have already witnessed the first messages and the preliminary contours of planned action since Joe Biden took office, while in some regards Washington was under direct pressure to act. When taking over presidential power, international politics and strategic processes required immediate and decisive action to tackle the effects of the coronavirus pandemic. Moreover, Biden started to reforge allied relations and multilateral institutions despite the difficulties inherited from the Trump administration regarding the shortcomings of the professional administration apparatus and the transfer of power. Having these aims in mind, the first personal foreign trip of the president took him to European allies. This analysis examines the foreign and security policy options of the Biden administration based on U.S. strategic interests, also identifying a likely scenario regarding individual issues, taking the current circumstances into consideration. Even though this aspect of our analysis will be subjective, thus we deem to offer an analysis that goes beyond those “weightless” analyses that only provide an – ideologically or politically motivated – overview of the administration’s options.

Keywords: *United States, Biden, strategy, Europe, NATO, Trump*

Bevezetés

A komoly kritikákat kiváltó⁸ trumpi tranzakcionista külpolitikai gyakorlattal⁹ való szakítás jegyében a klasszikus diplomácia hagyományaihoz visszanyúlva az elmúlt hónapok során a Biden-adminisztráció valamilyen formában minden szövetségesével és ellenfelével felvette a kapcsolatot – egyeseket (így általában az európai és kelet-ázsiai szövetségeseket) ez megnyugtatott, másokat (Szaúd-Arábiát, Törökországot) inkább nyugtalanított, míg kihívóival (Kínával és Oroszországgal) a kapcsolatok konfliktusos folytatását, egyes közös érdekek mentén az együttműködés lehetőségét rögzítették. Joe Biden visszatérése az értékalapú külpolitikához az új adminisztráció nyelvezetében, szóhasználatában és kommunikációjában gyorsan és egyértelműen érzékelhetővé vált.¹⁰

Mégis, ha a bideni kül- és biztonságpolitika új elemeit kívánjuk számba venni, annyi bizonyosnak látszik, hogy ez a politika nem a trumpi külpolitika teljes visszájára fordítását jelenti majd, de nem is egyfajta visszatérést az Obama-adminisztráció külpolitikájához,

⁸ Hadar, Leon: *The Limits of Trump’s Transactional Foreign Policy*. [online], The National Interest, 2017. 01. 02. Forrás: nationalinterest.org [2021. 01. 26.]; Zenko, Micah – Lissner, Rebecca: *Trump Is Going to Regret Not Having a Grand Strategy*. [online], Foreign Policy Magazine, 2017. 01. 13. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 01. 26.]; Rubin, Jennifer: *Why Transactional Foreign Policy is Destined to Fail*. [online], The Washington Post, 2018. 10. 19. Forrás: washingtonpost.com [2021. 01. 26.]; Sinkkonen, Ville: *Contextualizing the „Trump Doctrine” – Realism, Transactionalism and the Civilizational Agenda*. [online], FIIA Analysis, 2018. 11. Forrás: fia.fi [2021. 01. 26.]; Daghrrir, Wassim: *Trump’s Foreign Policy Doctrine of Uncertainty*. [online], E-International Relations, 2020. 06. 29. Forrás: e-ir.info [2021. 01. 26.].

⁹ Solomon, Steven Davidoff – Zaring, David: *Transactional Administration*. [online], *The Georgetown Law Journal*, 106(4), 1097–1138. 2018. 07. 26. Forrás: law.georgetown.edu [2021. 05. 20.].

¹⁰ Doehler, Austin: *Great Power Competition Is Too Narrow a Frame*. [online], Defense One, 2020. 12. 06. Forrás: defenseone.com [2021. 05. 20.].

hanem a megváltozott nemzetközi viszonyokkal számolva az amerikai nagystratégia¹¹ igazítását eredményezi. Bár sokan úgy vélik, az egykori alelnök elnöksége szellemiségében és gyakorlatában az Obama-adminisztráció külpolitikájának olyan folytatása lesz, amely ismét a humán biztonságot, a társadalmi igazságosságot és progresszív politikai ideológiát célzó „etikus külpolitika” szolgálatába állított puha hatalmi eszközöket és multilaterális diplomáciát jelent, a reálpolitika feladásával és a hatalmi politika kemény eszközeitől való eltávolodással, mi nem osztjuk ezt a véleményt. A bideni külpolitikát nem tekintjük idealistának, amely a liberális internacionalizmus Obama-féle verziójához való visszatérés jelenti, csupán a liberális nemzetközi rend „hagyományos” működési mechanizmusain alapulnak, aminek keretében a demokratikus/emberi jogi kérdések hangsúlyosabbak, mint az elmúlt négy évben, de „nem ejtik túsul” az amerikai stratégiai érdekek megvalósítását. Ugyancsak nem gondoljuk, hogy Biden elnök játssza majd a „jó zsarú” szerepét a nemzetközi politikában a „rossz zsarú” (Trump) után.

Az elnökségének első hónapjaiban tapasztaltak alapján Biden elnök ugyanis arra a – Donald Trump előtt közkeletű és általánosan elismert – felismerésre épít, hogy még a legerősebb szereplő is eredményesebb külpolitikát folytathat a nemzetközi rendszerben szövetségeseire támaszkodva és a terheket megosztva, mint egyedül. Ezt a visszatérő felismerést azok a globális nagyságrendű kihívások táplálják, amelyekre csak nemzetközi együttműködésben lehet válaszokat adni: a koronavírus-járvány egészségügyi és gazdasági hatásainak kezelése, az éghajlatváltozás következményei, valamint a technológiai forradalom és több proliferációs kihívás. Az új adminisztráció ennek megfelelően hirdetett fokozottabb globális felelősségvállalást az Egyesült Államok számára is fontos területeken. Ennek egyértelmű jele Washington visszalépése a párizsi klímaegyezménybe,¹² illetve a multilateralizmushoz¹³ és a klasszikus diplomáciához¹⁴ való már említett visszatérés.

A poszthegeemoniális világrend¹⁵ ugyanis alapvetően átalakította és átalakítja az Egyesült Államok kül- és biztonságpolitikai magatartását, tartósan megváltoztatja a világpolitika szereplőinek és eseményeinek helyiértékét. Ezért a washingtoni kül- és biztonságpolitikára az Egyesült Államok stratégiai érdekeinek és „nagy

¹¹ „Nagystratégia” (*grand strategy*) alatt egy ország azon tartós érdekeit értjük, amelyek célt és irányt adnak az adott ország világgal való együttműködésének. Vö. Brands, Hal (2019): *Amerika nagystratégiája a Trump-korszakban*. Budapest: Pallas Athéné. 8.

¹² Gold, Russel – Bender, Ruth – Landers, Peter: *President Biden Quickly Rejoined Paris Climate Accord. Meeting the Emissions Goals Will Be Harder*. [online], The Wall Street Journal, 2021. 01. 21. Forrás: wsj.com [2021. 05. 20.].

¹³ Ennek kapcsán az Egyesült Államoknak a WHO-hoz való ismételt csatlakozását említhetjük, illetve a szakértőknek azt a várakozását, hogy az új adminisztráció határozottabb politikát folytat majd a WTO-reformokkal kapcsolatban. Vö. Willems, Cleto: *Revitalizing the WTO under a Biden Administration*. [online], WITA, 2021. 01. 12. Forrás: wita.org [2021. 05. 20.]; Bown, Chad P.: *To Build Back Better, Biden Needs to Fix Trade. Trump Has Left a Ticking Time Bomb at the WTO*. [online], Foreign Affairs, 2021. 01. 21. Forrás: foreignaffairs.com [2021. 05. 20.].

¹⁴ Walton, David – Daisuke, Akimoto: *Biden's Comfortable Style of Diplomacy will be Welcome for Japan*. [online], The Interpreter, 2020. 11. 06. Forrás: lowyinstitute.org [2021. 05. 20.]; *What American Diplomacy Will Look Like Under Biden*. [online], NPR, 2020. 11. 08. Forrás: npr.org [2021. 05. 20.]; Moules, James: *Biden to Pursue 'Traditional Diplomacy' with North Korea – and a Different Agenda to Trump*. [online], Redaction Politics, 2020. 11. 28. Forrás: redactionpolitics.com [2021. 05. 20.]; *Biden Signals Return to Traditional Foreign Policy With State Department Picks*. [online], Spectrum News 1, 2021. 01. 16. Forrás: spectrumnews1.com [2021. 05. 20.].

¹⁵ Lásd Tálás Péter (2021): A poszthegeemoniális nemzetközi hatalmi rendről. In Kajtár Gábor – Sonnevend Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században. Tanulmányok Valki László tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös. 841–854.

stratégiájának” – reálpolitikai és geostratégiai törekvéseinek – lesz alapvető és döntő befolyása Joe Biden elnöksége alatt is, s nem – miként azt sokan vélik – az elnök személyiségének, az új adminisztráció politikai stílusának, még kevésbé pedig az előzetes szövetségi elvárásoknak. A 2020-as évek reálpolitikai és geostratégiai törekvéseinek központi eleme az lesz, hogy három évtized lényegében megkérdőjelezhetetlen amerikai katonai-gazdasági elsőségét követően a kiéleződő nagyhatalmi versengésben képes-e, és ha igen, hogyan tudja az Egyesült Államok megőrizni, visszaszerezni vezető szerepét? Amennyiben pedig erre nem képes, milyen eszközökkel tudja ellensúlyozni a nemzetközi rendszer átalakulásában relatív pozícióvesztését?

Nem véletlen, hogy az intézményi kapacitások szereplőspecifikus megerősítése mellett megkezdődött a hatalmi képességek értékelésének reális alapokra helyezése – a kibér-, űr- és modern katonai képességek és ezek alkalmazása terén –, valamint az amerikai katonai erők nemzetközi állomásoztatásának és szerepvállalásának (*force posture*) felülvizsgálata is, aminek eredménye nyáron várható és ugyancsak alátámaszthatja elemzésünk feltételezéseit az amerikai globális jelenlét súlypontjaival kapcsolatban.

Az első számú szövetség: a transzatlanti szövetség és az európai kapcsolatok változó helyiértéke

Javuló politikai kapcsolatok, csökkenő stratégiai fontosság. Az európai vezető NATO-tagállamok az új amerikai elnöktől és adminisztrációjától mindenekelőtt a transzatlanti szövetség belső kohéziójának megerősítését várták, amire Joe Biden már választási kampánya során határozott ígéretet tett,¹⁶ és mint azt az elmúlt fél évben láthattuk, amerikai részről előzékenyen teljesített is. Fontos azonban világosan látnunk, hogy a NATO és Európa jelentősége az amerikai nagystratégiában a bipoláris világrend megszűnése óta fokozatosan és folyamatosan csökken, s ezt a folyamatot Washington Kína és Ázsia felé fordulása az utóbbi évtizedben csak felgyorsította és látványosabbá tette.¹⁷

Érthető okokból a Biden-adminisztráció politikai szempontból erősíteni kívánja elsődleges szövetségi rendszerének, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének multilaterális konzultációs és koordinációs fórum szerepét. Ebben a Kínával és Oroszországgal szembeni politikai egység demonstrálása, az európai önálló katonai képességfejlesztés fokozása és bizonyos mértékű – amerikai szempontból minél nagyobb – gazdasági-technológiai távolságtartás jelenti azt a „minimumkövetelményt”, amelyek teljesülése

¹⁶ Biden, Joseph R.: *Why America Must Lead Again. Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump*. [online], Foreign Affairs, 2020. 01. 23. Forrás: [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) [2021. 07. 10.].

¹⁷ Csiki Tamás – Molnár Ferenc – Varga Gergely (2012): *Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra. Nemzet és Biztonság*, 5(4), 96–110; Varga Gergely: *Külpolitikai várakozások Barack Obama második elnöki ciklusa előtt*. [online], *SVKK Elemzések*, 2013/2. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]; Etl Alex: *Az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének alakulása az Ázsia felé fordulás tükrében*. [online], *SVKK Elemzések*, 2015/13. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]; Csiki Tamás et al.: *Stratégiai töréspontok Donald Trump és az európai szövetségek kapcsolatában*. [online], *SVKK Elemzések*, 2017/6. 2017. 03. 14. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]; Csiki Varga Tamás: *A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése*. [online], *SVKK Elemzések*, 2018/4. 2018. 01. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]; Csiki Varga Tamás – Pércsi Dávid: *Az amerikai globális katonai jelenlét hangsúlyeltolódása a 2010-es évtizedben*. [online], *SVKK Elemzések*, 2021/3. 2021. 01. 26. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

esetén a transzatlanti kapcsolat érdemben megújítható és funkcionálissá tehető a 2020-as, 2030-as évtizedekre. Emellett, miután a multilaterális keretek látványosabb, diplomáciai-politikai felrázása és harmonizálása az elnökség első felében megtörtént, a szövetségi kapcsolatok „finomhangolása” keretében Joe Biden a következő hónapokban várhatóan elődjénél jóval erőteljesebben hangsúlyozza majd a NATO-nak mint a demokratikus államok szövetségének a jellegét. Nem csupán a NATO-val szemben álló autoriter rendszerekkel (például Oroszországgal és Kínával) szemben, de valószínűleg az olyan NATO-tagországok irányában is, amelyekkel kapcsolatban Washington értékalapú kritikát kíván megfogalmazni.¹⁸

Ez utóbbiban azonban Biden csak akkor lehet és lesz eredményes, ha Washingtonnak sikerül meggyőznie európai szövetségeseit az olyan amerikai érdekek melletti elköteleződésről, mint a fokozottabb katonai szerepvállalás (és az amerikaiak tehermentesítése) Európa biztonságának fenntartásában, a NATO keleti szárnyának erősítésében, az orosz hatalmi ambíciók korlátozásában, az Európát körülölelő térségek (elsősorban Észak-Afrika és a Közel-Kelet) konfliktusainak kezelésében, illetve a Kínával szembeni gazdasági összeczárásban. Figyelembe véve az európai NATO-tagállamok képességeit és stratégiai nézetkülönbségeit; azt, hogy több – elsősorban nyugat-európai – tagállam deklaráltan kimondta, hogy nem célja a védelmi kiadások NATO által elvárt 2%-os GDP-arány elérése; tekintettel továbbá az Oroszországhoz és Kínához fűződő kapcsolataik hasznosságáról vallott eltérő percepciójukra; s nem utolsósorban az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti gazdasági érdekkülönbségekre és vitákra (ti. hogy kölcsönösen egyre inkább vetélytársként, konkurenciaként tekintenek egymásra)¹⁹ – a feladat megoldása nem ígérkezik egyszerűnek még akkor sem, ha történtek gesztusértékű lépések a harmonizálás felé való elmozdulásra Biden júniusi európai találkozója során. Annál is kevésbé, mert a Trump-elnökség hatására Európa véleménye Amerikáról és viszonya az Egyesült Államokhoz nagy változáson ment keresztül az elmúlt években, s az európai közvélemény attitűdjét korábban nem látott jellemzőként az egyre inkább növekvő távolságtartást jellemzi.²⁰

Csökkenő amerikai katonai jelenlét, az európai katonai képességfejlesztés és szerepvállalás támogatása. Európa helyiértékének csökkenését jól érzékelteti az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének változása az elmúlt három évtizedben: az Európában állomásozó amerikai erők létszáma ugyanis a hidegháború vége óta folyamatosan csökkent (az 1991-es 259 ezerről 63 200 főre csökkent 2013-ig), s ezt a trendet csupán Oroszország 2010-es években újjáéledő nagyhatalmi ambíciói és katonai akciói (2014 – Ukrajna,

¹⁸ Joe Biden: *Erdogan is an Autocrat and Must be Defeated*. [online], Massis Post, 2020. 08. 15. Forrás: massispost.com [2021. 07. 10.]; Benjamin, Daniel: *Biden Wants to Boost Democracy. He Should Shelve the Summit and Look to Europe*. [online], Politico, 2021. 01. 05. Forrás: politico.com [2021. 07. 10.]; Jóźwiak, Veronika: *Perspektywy stosunków USA–Węgry za administracji Bidena*. [online], PISM, 2021. 02. 01. Forrás: pism.pl [2021. 07. 10.].

¹⁹ Csiki Varga Tamás (2019): *Az európai védelmi kiadások két olvasata. Nemzet és Biztonság*, 12(3), 77; Csiki Varga Tamás – Felméry Zoltán: *A védelmi kiadások globális és regionális trendjei I.* [online], SVKI Elemzések, 2020/16, 17–22. 2020. 05. 18. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]; Etl Alex – Csiki Varga Tamás: *A Németországban állomásozó amerikai katonai jelenlét csökkentéséről*. [online], SVKI Elemzések, 2020/19. 2020. 06. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 12.].

²⁰ Krastev, Ivan – Leonard, Mark: *The Crisis of American Power: How Europeans See Biden's America*. [online], ECFR, 2021. január. Forrás: ecfre.eu [2021. 07. 10.].

2015 – Szíria) törték meg némileg (2019-ben 66 332 amerikai katona állomásozott a kontinensen).²¹ Ez utóbbira, vagyis a létszám átmeneti növelésére – paradox módon –, éppen Donald Trump elnöksége alatt került sor (a rotációs előretolt jelenlét keretében), aki 2020 nyarán a Németországban állomásozó amerikai katonai jelenlét csökkentésének tervével okozott komoly kritikákat kiváltó meglepetést nem egy európai NATO-tagállamban.²² Ismételten jelzésértékkel, a stratégiai kapcsolat felülvizsgálatának keretében Biden elnök e kivonási és átcsoportosítási tervek végrehajtását leállította és – várva az európai, különösképpen német reakciókra – az amerikai nagystratégiai érdekek alapján felülvizsgálja az amerikai erők szükséges és elégséges jelenlétét Európában. (Amennyiben azonban Európa nem mutat kellő együttműködést és erőfeszítést, nincs kétségünk afelől, hogy az amerikai kompromisszumkészség is csökkenhet.)²³

Ezért leginkább arra számíthatunk, hogy a viszonyrendszer általános stabilizálását követően a Biden-adminisztráció – fenntartva az európai rotációs amerikai jelenlétet (esetleg némileg csökkentve ennek mértékét), és akár folytatva a németországi amerikai erők néhány egységének áttelepítését a NATO keleti szárnyának államaiba (például nagy hatótávolságú tüzérségi és légvédelmi egységeket Lengyelországba) – elsősorban az európai NATO-tagországok, köztük mindenekelőtt Németország fokozottabb szerepvállalását kísérli meg elérni a szövetség keleti szárnyának védelmében.²⁴ Emellett támogatni fog minden olyan kezdeményezést, amely a közös európai képességfejlesztést célozza, köztük formálisan és kommunikációjában akár az európai stratégiai autonómia keretében megvalósítani tervezettek is, ha azok Európa fokozottabb nemzetközi szerepvállalását szolgálják.²⁵ Ez utóbbiakat persze valószínűleg megkísérli a transzatlanti szövetséghez kapcsolni, például olyan kezdeményezések felkarolásával, mint a szövetség védelmi célkitűzéseit és kritikus képességihiányait (nehéz katonai járművek, 5G-technológia stb.) finanszírozó „közös NATO Bank” ötlete.²⁶ Ennek támogatása nemcsak az európai NATO-tagállamok Kínáról való puha leválasztásának esélye miatt vonzó Washington számára (5G-technológia), de azért is, mert segítségével az amerikai hadiipart is kedvezőbb helyzetbe hozhatná az európai képességfejlesztésben.

Az érdekalapú politizálás tartósnak mutatkozó területei. Az Egyesült Államok és az Európai Unió gazdasága teszi ki a világgazdaság felét; bilaterális kereskedelmi kapcsolatuk volumene a legnagyobb a világon, s ez ugyan 2014 óta stagnál, de értéke nagyságrendileg évente így is eléri az 1200 milliárd dollárt; a kölcsönös stock tőkeberuházások értéke pedig megközelíti az egybillió dollárt.²⁷ Vagyis mind Washington, mind Brüsszel szempontjából stratégiai jelentőségű, a kereskedelmi és gazdasági ellentéteket és vitákat

²¹ Csiki Varga – Pércsi 2021.

²² Etl – Csiki Varga 2020.

²³ Lásd Csiki Varga – Tólas 2021.

²⁴ *Polityka zagraniczna Bidena cz. I. – Chiny-USA, polityka bezpieczeństwa.* [online], Podcast OSW, 2020. 11. Forrás: open.spotify.com [2021. 07. 10.].

²⁵ *America and the World 2021 – Opinion Daniel Fried, American Diplomat, Former United States Ambassador to Poland.* [online], PISM, 2021. 01. 18. Forrás: pism.pl [2021. 07. 10.].

²⁶ Bergmann, Max – Cicarelli, Siena: *NATO's Financing Gap. Why NATO Should Create Its Own Bank.* [online], Center for American Progress, 2021. 01. 23. Forrás: americanprogress.org [2021. 07. 10.].

²⁷ Kálmán Klaudia – Varga Gergely: *Az Egyesült Államok külgazdasági kapcsolatai.* [online], KKI Elemzések, E-2019/06, 10. 2019. 01. 28. Forrás: kki.hu [2021. 07. 10.].

túlélő kapcsolatról van szó. Pedig ez utóbbiakból is van bőven: jóllehet egymás legfontosabb kereskedelmi partnerei, de az elmúlt években ebből az Európai Unió profitált jóval erősebben;²⁸ a kereskedelem területén a legjelentősebb problémát az autóiipar szabályozása okozza,²⁹ de a mezőgazdasági termékpiacon a szabályozása is, ahol az EU erősen védi piacait, különösen a génmódosított amerikai élelmiszerektől.

A kapcsolat stabilizálásának időszakában e téren is láthattunk amerikai „gesztusokat” Európa felé, így például az Északi Áramlat 2 ügyében³⁰ Washington megszüntetett néhány (bármikor visszaállítható) szankciót májusban,³¹ hogy ezzel a német gazdasági és politikai elitet nagyobb együttműködésre hangolja a júniusi csúcstalálkozó-sorozat előtt. Az is igaz, hogy a Trump-elnökséghez képest pozitív változásra számíthatunk a Biden-adminisztráció politikai és kommunikációs stílusváltása nyomán a vitás kérdésekben. Ugyanakkor afelől nincs kétségünk, hogy az Északi Áramlat 2 Washington szemében stratégiai sebezhetőség, és a Biden-adminisztráció a(z) – feltételezhetően az őszi választások után felálló, esélyesen a zöldeket is magában foglaló – új német kormánykoalícióval kialakítható, a földgázvezeték szerepét csökkentő megállapodás lehetőségére vár. Hasonlóképpen, az EU irányába tett gesztusértékű, tapogatózó lépések – mint az Airbus-Boeing vita feloldására mutató javaslat³² – pozitív előjelek, azonban a gyakorlati megoldások, az együttműködési és megegyezési szándék csak a következő hónapokban nyerhet valódi bizonyítást. Amennyiben erre az európai felek – akár az EU, akár Berlin vagy más szereplők – nem lesznek nyitottak, akár már 2020 után is változhat az amerikai szándék az együttműködés mértékét illetően, ami mindkét félnek pozícióvesztést jelentene.

Az első számú kihívás: Kína feltartóztatása

Mindkét részről felvállalt strukturális rivalizálás. A felemelkedő Kína kihívása – amelyre stratégiai értelemben az Egyesült Államok Barack Obama elnöksége alatt reagált először („pivot to Asia/rebalancing”), s amely az elmúlt évek során egy többdimenziójú (katonai, technológiai, gazdasági, pénzügyi és ideológiai téren is megmutatkozó) kihívássá szélesedett – Donald Trump elnöksége alatt vált az amerikai kül- és biztonságpolitika legfontosabb viszonyítási pontjává. Megjelent már a 2017. decemberi Nemzeti Biztonsági Stratégiában³³ és a 2018. februári Nemzeti Védelmi Stratégiában is, ahol a fennálló nemzetközi rendet megváltoztatni kívánó „revizionista hatalomként” azonosították Kínát

²⁸ Zsoldos Ákos: *Kereskedelmi háborúba keveredhetünk mi is, ha Trumpot újraválasztják*. [online], Portfolio, 2020. 09. 29. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.].

²⁹ Tény, hogy az Egyesült Államok esetén 2,5%-os vám terheli az autóbehozatalt, míg ez Európában a kisebb autók esetén 10, a nagyobbak esetén 25%, ami aránytalan szabályozási különbségeket jelent, és ezt az amerikai fél erőteljesen sérelmezi.

³⁰ Rónay Tamás: *Egyre nagyobb a vita az Északi Áramlat 2 gázvezeték építése körül*. [online], Népszava, 2021. 02. 04. Forrás: nepzava.hu [2021. 07. 10.].

³¹ *Nord Stream 2: Biden Waives US Sanctions on Russian Pipeline*. [online], BBC News, 2021. 05. 20. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.].

³² Brunsden, Jim et al.: *EU and US End Airbus-Boeing Trade Dispute after 17 Years*. [online], Financial Times, 2021. 06. 15. Forrás: ft.com [2021. 07. 10.].

³³ *National Security Strategy of the United States of America*. [online], The White House, Washington D.C., 2017. 12. Forrás: trumpwhitehouse.archives.gov [2021. 07. 10.]; Bővebben lásd Csiki Varga 2018: 12–13.

(Oroszországgal együtt).³⁴ Ez a szervező- és rendezőelv az amerikai biztonságpolitika minden területére hatással volt a Trump-elnökség alatt, s hatással lesz Joe Biden alatt is.³⁵ Az új elnököt és adminisztrációját az amerikai Kína-politikában sem az amerikai belpolitikai erőviszonyok, sem Peking politikája nem kényszeríti komoly változtatásokra: a más területeken megosztott amerikai közvélemény szinte teljes egyetértésben szükségesnek ítéli Kína feltartóztatását,³⁶ a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága (KKP KB) 2020. októberi, ötödik plénumának határozataiból pedig az is világosan kiderül, hogy a pekingi vezetés is pontosan tisztában van a két hatalom strukturális rivalizálásának tartós és fennmaradó konfliktusaival, fel kíván készülni ezekre,³⁷ s nem vár lényeges javulást Joe Biden elnöksége alatt az amerikai–kínai viszonyban.³⁸ Nem ígért ilyet Biden sem, hiszen azt már megválasztását követően világossá tette, hogy nem fogja azonnal felmondani a Kínával megkötött kereskedelmi egyezményt (*Phase One*), miként nem számolja fel a 25%-os büntetővámot sem, amelyet a Trump-adminisztráció vetett ki az Egyesült Államokba irányuló kínai export közel felére.³⁹ Ezt a feszült hangulatot és konfrontatív hozzáállást bizonyította a felek első hivatalos, magas szintű találkozója Anchorage-ben márciusban.⁴⁰

Változatlan célok, részben eltérő módszerekkel és eszközökkel. Mindezek azt üzenik, hogy a bideni Kína-politika legfeljebb stílusában, módszereiben és eszközeiben különbözik majd a trumpitól. Az új elnök várhatóan Donald Trumpnál differenciáltabb, célirányosabb és szofisztikáltabb politikát követ majd Pekinggel szemben. Ezt jelzi például, hogy az elnök a korábbi kormány kereskedelmi háborúját többször bíráló Janet Yellent választotta pénzügyminiszterének,⁴¹ s valószínűleg megpróbál egy szélesebb nemzetközi

³⁴ *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge.* [online], Department of Defense, Washington D.C., 2018. 02. Forrás: dod.defense.gov [2021. 07. 10.].

³⁵ Zelleke, Andy: *6 Suggestions for Biden's China Policy.* [online], The Diplomat, 2021. 01. 05. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]; Mohan, C. Raja: *A New Pivot to Asia.* [online], Foreign Policy, 2021. 01. 15. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]; Coy, Peter: *How President Biden Can Fix Trump's 'Failed' China Policy.* [online], Bloomberg, 2021. 01. 21. Forrás: bloomberg.com [2021. 07. 10.].

³⁶ Laura Silver – Devlin, Kat – Huang, Christine: *Republicans See China More Negatively than Democrats, Even as Criticism Rises in Both Parties.* [online], Pew Research Center, 2020. 07. 30. Forrás: pewresearch.org [2021. 07. 10.]; *Fitch Solutions: Hiába lesz elnök Joe Biden, az új hidegháború szinte elkerülhetetlen.* [online], Portfolio, 2020. 11. 27. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.]; Mészáros R. Tamás: *Trump megy, a kereskedelmi feszültségek maradnak.* [online], G7, 2020. 12. 18. Forrás: g7.hu [2021. 07. 10.]; Káncz Csaba: *Joe Biden új, merész Kína-politikája.* [online], Privátbankár, 2021. 01. 15. Forrás: privatbankar.hu [2021. 07. 10.].

³⁷ Többek között például korábban nem alkalmazott ellenszankciókkal. Fishman, Edward – Feng, Ashley: *Beijing's Warning Shot to Biden.* [online] Defense One, 2021. 01. 28. Forrás: defenseone.com [2021. 07. 10.].

³⁸ *Factbox: Key Details from Fifth Plenum of China's Communist Party.* [online], Reuters, 2020. 10. 29. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.]; Jude Blanchette – Scott Kennedy: *China's Fifth Plenum: Reading the Initial Tea Leaves,* [online], 2020. 10. 30. Forrás: csis.org [2021. 07. 10.].

³⁹ *Biden Says Will Not Kill Phase 1 Trade Deal with China Immediately: NYT.* [online], Reuters, 2020. 12. 02. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.].

⁴⁰ *US and China Trade Angry Words At High-Level Alaska Talks.* [online], BBC News, 2021. 03. 19. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.].

⁴¹ Kapadia, Reshma: *Janet Yellen on Trump, the Next Recession, and the Trade War With China,* [online], Barron's, 2020. 12. 02. Forrás: barrons.com [2021. 07. 10.].

koalíciót kialakítani Kína többdimenziójú feltartóztatása érdekében.⁴² A kereskedelmi háború és gazdasági rivalizálás terén a Pekinggel szembeni fellépés nemzetközi kiszélesítését sokan a Trump-adminisztráció által elvetett *Transz-csendes-óceániai Partnerségi egyezmény (TPP)* helyébe lépő *Átfogó és progresszív megállapodás a csendes-óceáni térség partnerségéről (CPTP)* nevű szabadkereskedelmi megállapodás tárgyalásainak amerikai újrakezdésétől várják.⁴³ Feltétlenül említést érdemelnek a kínai terjeszkedés korlátozásának és visszaszorításának amerikai céljai az új, kulcsfontosságú technológiák területén is, illetve a kínai technológiai előny ledolgozása terén, amelyet a Trump-adminisztráció – az amerikai nemzetbiztonsági érdekekre hivatkozva – a kínai technológiai cégekkel (például a Huawei-jel, ByteDance-szel) való kereskedelem korlátozásával kívánt elérni.⁴⁴ Az új adminisztráció ezeket sem szüntette meg,⁴⁵ egyidejűleg pedig igyekszik új frontokat nyitni olyan területeken, ahol az amerikai és szövetséges államok technológiai vállalatai még komparatív előnyt élveznek, mint például a chipgyártásban.⁴⁶ Mivel az amerikai szakértők és a politikai elit jelentős része szerint a kínai cégek vártnál gyorsabb növekedési üteme, illetve így szerzett előnye szorosan kötődik e cégek fejlett országokkal fenntartott kapcsolataihoz (ti. szerintük ezeken keresztül jutottak a legmodernebb technológiához és know-how-hoz), a kínai technológiai terjeszkedés korlátozásához, így kiemelten a techcégek felvásárlásának akadályozásához a Biden-adminisztráció is meg kívánja nyerni az Egyesült Államok ázsiai és európai szövetségeseit.⁴⁷

Regionális feltartóztatás, katonai elrettentés és erődemonstráció. Geopolitikai és biztonsági szempontból Washington hagyományos ázsiai–csendes-óceániai szövetségesei mellett (Japán és Ausztrália) a továbbiakban Indiát is erőteljesebben próbálja bevonni⁴⁸ a Kínával szembeni koalícióba az úgynevezett Quad, a Négyoldalú biztonságpolitikai párbeszéd (*Quadrilateral Security Dialogue*, QSD) kereteit felhasználva, mint azt

⁴² Davis, Bob – Wei, Lingling: *Biden Plans to Build a Grand Alliance to Counter China. It Won't Be Easy.* [online], The Wall Street Journal, 2021. 01. 06. Forrás: wsj.com [2021. 07. 10.].

⁴³ Tan, Weizhen: *It's A 'Hard Sell' If Biden Administration Wants To Rejoin Massive Trans-Pacific Trade Deal, Says Analyst.* [online], CNBC, 2021. 01. 11. Forrás: cnbc.com [2021. 07. 10.]; Freeman, Kyle: *What Will a Biden Administration Mean for Asia Trade Policy in 2021?* [online], China Briefing, 2021. 01. 25. Forrás: china-briefing.com [2021. 07. 10.]; Portfolio 2020.

⁴⁴ Koi Tamás: *Nem ér véget a kínai cégek vesszőfutása Biden megválasztásával.* [online], HWSW, 2020. 11. 09. Forrás: hsw.hu [2021. 07. 10.].

⁴⁵ Martin, Eric: *Biden Commerce Pick Sees 'No Reason' to Lift Huawei Curbs.* [online], Bloomberg, 2021. 02. 04. Forrás: bloomberg.com [2021. 07. 10.].

⁴⁶ Miller, Chris: *Biden Opens Sneaky New Front in Trade War against China.* [online], Foreign Policy, 2021. 06. 22. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.].

⁴⁷ Cerulus, Laurens – Hendel, John – Blatchford, Andy: *How Biden Could Galvanize the World Against Huawei.* [online], Politico, 2020. 12. 02. Forrás: politico.eu [2021. 07. 10.]; *Joe Biden Administration Vows to Protect US Telecom Network From Huawei Security Threat.* [online], Gadgets 360, 2021. 01. 28. Forrás: gadgets.ndtv.com [2021. 07. 10.].

⁴⁸ E téren azonban korántsem garantált a siker, ugyanis az indiai nagy stratégia a „multipoláris Ázsiát” és „multipoláris világot” tekinti a stabilitás kulcsának, nem az amerikai regionális hegemóniát Kelet-Ázsiában. Így Washington egyelőre „csalogatja” az ugyancsak regionális nagyhatalom Új-Delhit, előtérbe helyezve a kínai–indiai határvitákat és érdekkonfliktusokat, amelyekben természetesen Indiát támogatná a jövőben. Saalman, Lora: *USA–India Strategic Continuity in the Biden Administration Transition.* [online], SIPRI, 2021. 01. 29. Forrás: sipri.org [2021. 07. 10.]; Háda Béla (2015): *Az indiai biztonságpolitika a hidegháború után. Nemzet és Biztonság*, 8(1), 96–111.

a március 12-i Quad-csúcstalálkozó is demonstrálta.⁴⁹ A Quad-államok jelentőségét geostratégiai pozíciójuk és regionális viszonylatban fejlett haderejük adja: egyrészt földrajzi értelemben ellenőriznek/zárhatnak le/befolyásolhatnak olyan tengeri térségeket, amelyek Kína számára fontos ellátási övezetek és kitörési pontok, másrészt önmagukban is képesek – eltérő, de fontos – politikai és katonai súlyt képezni, valamint a Kínával szembeni amerikai katonai feltartóztatás helyi/regionális bástyái (vagy azok lehetnek). Természetesen ide sorolhatjuk Dél-Koreát is, még ha nem is tagja a Quad-formációnak, és ugyanezen okból nő a jelentősége a Vietnámmal, illetve Fülöp-szigetekkel folytatott amerikai katonai együttműködésnek.⁵⁰ Nem véletlen, hogy a Biden-adminisztráció viszonylag korán és a legmagasabb szinten tárgyalta a dél-koreai és japán féllel is,⁵¹ részben irányukba is megerősítve az amerikai biztonsági garanciákat, részben pedig előkészítve

⁴⁹ Panda, Rajaram: *Rethinking the „Quad” Security Concept in the Face of a Rising China*. [online], The Jamestown Foundation, 2020. 10. 30. Forrás: jamestown.org [2021. 07. 10.]; *Biden Administration Sees Quad as fundamental Foundation to Build US Policy on Indo-Pacific*. [online], The Times of India, 2021. 01. 30. Forrás: timesofindia.indiatimes.com [2021. 07. 10.]; *Quad Leaders’ Joint Statement: „The Spirit of the Quad”*. [online], The White House, 2021. 03. 12. Forrás: whitehouse.gov [2021. 07. 10.]; *Fact Sheet: Quad Summit*. [online], The White House, 2021. 03. 12. Forrás: whitehouse.gov [2021. 07. 10.].

⁵⁰ A térség néhány szereplőjének védelempolitikájával kapcsolatban lásd például Bartók András – Wagner Péter: *Kínai A2/AD és válaszreakciók Kelet-Ázsiában (1.)*. [online], *KKI Elemzések*, E-2020/69. 2020. Forrás: kki.gov.hu [2021. 07. 10.]; Bartók András – Wagner Péter: *Kínai A2/AD és válaszreakciók Kelet-Ázsiában (2.)*. [online], *KKI Elemzések*, E-2021/7. 2021. Forrás: kki.gov.hu [2021. 07. 10.]; Háda Béla (2019a): *Az Amerikai Egyesült Államok Dél-Ázsia-stratégiájának elvi alapjai és gyakorlati ellentmondásai*. *Nemzet és Biztonság*, 12(2), 80–93; Bartók András (2020): *Sárkányok és kistigrisek – Kelet-Ázsia regionális fegyverkezési versenyének általános és országspecifikus jellemzői a Kínával kapcsolatos fenyegetettségpercepciójú országok esetében 1.* *Nemzet és Biztonság*, 13 évf., 4., 80–101.; Háda Béla (2020): *Az amerikai–kínai rivalizálás hatásai a délkelet-ázsiai államok tengeri védelmi stratégiáira*. *Nemzet és Biztonság*, 13(3), 72–88; Budai Ádám (2018): *Az Egyesült Államok katonai jelenléte az indiai–csendes-óceáni térségben Donald Trump elnöksége alatt*. *Nemzet és Biztonság*, 11(4), 55–77.

⁵¹ Trump elnök egykori heves kirohanásait követően, amelyekben számos más szövetséges államhoz hasonlóan azzal támadta Dél-Koreát és Japánt is, hogy „nem fizetik meg az amerikai védelem árát”, a Biden-adminisztráció megváltozott hangvételű kül- és biztonságpolitikája és a korábbinál is erősebb regionális fókuszja a védelmi kapcsolatok minőségi fejlődését hozta 2021 tavaszán. Ezt szolgálták a „japán–amerikai 2+2”, valamint a „dél-koreai–amerikai 2+2” közös védelmi és külügyminiszteri találkozók, illetve az április 16-i amerikai–japán és május 21-i amerikai–dél-koreai elnöki–miniszterelnöki személyes találkozók is. Ezek eredményeképpen például Szöul és Washington megegyezett a korábbi, 2019-ben lejárt és a feszült politikai légkörben meg nem újított „Különleges Megállapodás” (*Special Measures Agreement*) újbóli megkötéséről a következő hat évre vonatkozóan, aminek keretében Szöul valóban növeli hozzájárulását az országban állomásozó amerikai erők költségeihez. Japán pedig nem csupán a rakétavédelmi technológiai együttműködést mélyíti és a szigetországban található amerikai katonai bázisok fejlesztésének kérdésében mutat együttműködést, hanem az aktuális éves Védelempolitikai jelentésbe beemeli Tajvan kérdését, és (ismételten) keményen állást foglal a kínai katonai jelenlét kiterjesztésével szemben mind a Kelet-kínai-, mind a Dél-kínai-tengeren. Lásd U.S. Department of State: *Secretary Antony J. Blinken, Secretary of Defense Lloyd Austin, Japanese Foreign Minister Toshimitsu Motegi, and Japanese Defense Minister Nobuo Kishi at a Joint Press Availability*. [online], 2021. 03. 16. Forrás: state.gov [2021. 07. 10.]; U.S. Department of State: *Joint Statement of the 2021 Republic of Korea – United States Foreign and Defense Ministerial Meeting („2+2”)*. [online], 2021. 03. 18. Forrás: state.gov [2021. 07. 10.]; Shear, Michael D. et al.: *Biden Meets with South Korea’s President*. [online], The New York Times, 2021. 05. 31. Forrás: nytimes.com [2021. 07. 10.]; Harold, Scott W.: *The Japan – U.S. Summit and Cooperation with South Korea*. [online], The Diplomat, 2021. 04. 06. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]; Shalal, Andrea – Shin, Hyonhee: *South Korea to Boost Funding for U.S. Troops under New Accord: State Department*. [online], Reuters, 2021. 03. 07. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.]; *Japan to Mention Taiwan Stability in Defense Report for First Time*. [online], The Japan Times, 2021. 05. 14. Forrás: japantimes.co.jp [2021. 07. 10.].

a terepet a katonai és technológiai együttműködés korábban nem látott szintű mélyítésére.⁵² A folyamatban lévő tárgyalások egyértelműen arra mutatnak, hogy Washington nagyobb hozzáférést fog biztosítani legfejlettebb haditechnikai eszközeinek a hadszíntér jellemzőit és a potenciális kínai kihívást szem előtt tartva legnagyobb védelmi és elretentő potenciállal rendelkező köréhez. Ide tartozik például a hadszíntéri rakétavédelem, a legfejlettebb repülőeszközök, a rakétatechnológia, miközben a hagyományos védelmi technológiák átadása és mennyiségi növelése is zajlik (nem mellesleg újabb kiváló üzleti pozíciókat nyitva az amerikai hadiipari vállalatoknak).

A regionális feltartóztatás és a katonai elretentés megerősítése volt az alap gondolata a kifejezetten Kína katonai ellensúlyozását szolgáló INDOPAC-stratégiának,⁵³ amelyet ugyan 2018. februári elfogadásakor a Nemzetbiztonsági Tanács eredetileg 2042-ig titkosított, a hivatalba lépő Biden-adminisztráció azonban nyílttá tett – jól láthatóan „üzenetértékkel”. A Kínai Népköztársasággal szembeni hatalmi verseny kiélezésére összkormányzati szinten is gyorsan reagálni kívánt Biden: a Nemzetbiztonsági Tanácsban új koordinátori pozíciót hozott létre a térség ügyeinek összefogására,⁵⁴ amelyet az Obama-adminisztráció pivot-politikáját egykor megtervező Kurt Campbell tölt be,⁵⁵ és röviddel hivatalba lépését követően egy olyan rendkívüli mandátumú, 23 tagú szakértői csoportot (*China Task Force*) hoztak létre a Védelmi Minisztérium koordinálásával, amelynek feladata az amerikai–kínai erőviszony újraértékelése, az amerikai célkitűzések és a reális helyzet összehasonlítása, illetve a hiányok minél gyorsabb, hatékonyabb orvoslása irányába tett szükségszerű lépések azonosítása volt. A feladat sürgető jellegét jól mutatja, hogy a csoport már áprilisban átadta első javaslatait Austin védelmi miniszternek, és június elejére elkészült – jórészt titkosított – teljes jelentésével.⁵⁶ Ugyancsak az erőforrások fókuszálását, hatékonyabb felhasználását célozta a 2021-es költségvetési törvény keretében létrehozott *Pacific Deterrence Initiative* (PDI),⁵⁷ amely a hasonló megnevezésű Európai elretentési kezdeményezés mintájára az amerikai katonai cselekvőképesség és elretentő

⁵² Egy jelzésértékű példát kiemelve: Washington és Szóul a tárgyalások nyomán megszüntették azokat a dél-koreai ballisztikus rakétafejlesztésre vonatkozó önként vállalt, közös korlátozásokat, amelyek 42 éve voltak hatályban. Miközben a korlátozások különböző elemeit (hatótáv, a hordozott töltet súlya) a korábbi felülvizsgálatok alkalmával (például 1997-ben, 2012-ben, 2017-ben és 2020-ban) is lazították az észak-koreai nukleáris és rakéta-program fejlődésével összehangoltan, most minden korlátozást megszüntettek, aminek nyomán Dél-Korea szabadon fejleszthet olyan ballisztikus rakétatechnológiát, amely már túlléphet Észak-Korea elretentésén is. Ilyen megoldások lehetnek az 1000-5000 kilométer hatótávolságú közepes ballisztikus rakéták, vagy tengeralattjáróról indítható ballisztikus rakéták is, amihhez az ország minden szükséges technológiával rendelkezik, fejlesztéseit pedig nyilván összehangolhatja az Egyesült Államokkal is. Kim, Brian: *US Lifts Missile Restrictions on South Korea, Ending Range and Warhead Limits*. [online], Defense News, 2021. 05. 25. Forrás: defensenews.com [2021. 07. 10.]; *South Korea, US Agree to end Bilateral Missile Guidelines*. [online], The Korea Times, 2021. 05. 22. Forrás: koreatimes.co.kr [2021. 07. 10.].

⁵³ National Security Council: *U.S. Strategic Framework for the Indo-Pacific*. [online], 2018. február. Forrás: trumpwhitehouse.archives.gov [2021. 07. 10.].

⁵⁴ Gramer, Robbie – Detsch, Jack: *Biden's National Security Council Sharpens Focus on China*. [online], 2021. 02. 18. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.].

⁵⁵ Brunnstrom, David: *Obama-Era Veteran Kurt Campbell to Lead Biden's Asia Policy*. [online], Reuters, 2021. 01. 13. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.].

⁵⁶ Doornbos, Caitlin: *Pentagon Implements China Task Force Recommendations to Close Gap between DOD Priorities and Policies*. [online], Stars and Stripes, 2021. 06. 09. Forrás: stripes.com [2021. 07. 10.].

⁵⁷ *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021*. [online], Section 1251, United States Congress, Washington D.C., 2020. 07. 08. Forrás: congress.gov [2021. 07. 10.].

erő regionális megerősítéséhez szükséges forrásokat biztosítja.⁵⁸ A 2022-es költségvetési törvényjavaslat tárgyalása és a PDI frissítése (2022-re 5,1 milliárd dollár, 2023–2027 között további 22,69 milliárd dollár forrásigénnyel!)⁵⁹ párhuzamosan zajlik az amerikai erők és képességek telepítésének újraértékelésével (*force posture review*). Mindebből „tisztá képet” várhatóan 2021 őszére kapunk, viszont a tanulságot már most levonhatjuk: az Egyesült Államok katonai értelemben is végrehajtja a 2012-ben megkezdett „Ázsia felé fordulást”.

A Washington és Peking közötti stratégiai versengés leginkább kézzelfogható példája és akut eszkalációs pontja pedig Tajvan, ahol a Biden-adminisztráció a diplomáciai offenzívától Peking provokációján, megszegényítésén át a katonai erődemonstrációig több eszközzel és a korábban látottaknál nagyobb intenzitással, új minőségben lépett fel a feltartóztatás jegyében. Ezek a lépések mind azt kívánták demonstrálni, hogy Tajvan nem kínai birtok és a Tajvani-szoros nem beltenger, a Dél-kínai-tenger nem kínai felségterület – azaz éppen a reciprokát mutatják a kínai katonai és diplomáciai tevékenységeknek. Már 2020-ban (az év során összesen) rekordszámú amerikai hadihajó hajózott át a Tajvani-szoroson (13 alkalommal 14 hajóegység), demonstrálva a nemzetközi vizeken a szabad hajózás lehetőségét,⁶⁰ ami havi rendszerességű „rutin eljárássá vált”,⁶¹ és a Dél-kínai-tenger térségében is megtörténik. Februárban például a USS John S. McCain romboló előbb átkelt a Tajvani-szoroson, majd elhaladt a de facto kínai ellenőrzés alatt álló Paracel-szigetek közelében. Néhány nappal később pedig két amerikai repülőgép-hordozó csapásmérő kötelék (a USS Theodore Roosevelt és a USS Nimitz vezetésével) hajtott végre hadgyakorlatokat a Dél-kínai-tenger nemzetközi vizein, amire 2020 júliusában is volt már példa.⁶² Emellett folytatódik a fejlett amerikai haditechnikai eszközök eladása Tajvannak: többek között Paladin önjáró lövegekkel, nagy hatótávolságú precíziós tüzérségi és rakétafejverekkel, valamint Harpoon partvédelmi rakéta-sorozatvetőkkel támogatják a sziget elrettentő és védelmi képességeinek fejlesztését a következő években.⁶³

Ami pedig a diplomáciai-politikai fricskákat illeti, a Biden-adminisztráció minőségében új lépéseket tett a Peking–Tajpei–Washington-relációban: március 28-án első alkalommal látogatott az országba egy hivatalban lévő amerikai nagykövet⁶⁴ azóta, hogy

⁵⁸ Rimland, Benjamin – Buchan, Patrick: *Getting the Pacific Deterrence Initiative Right*. [online], The Diplomat, 2020. 05. 02. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.].

⁵⁹ *Department of Defense Budget Fiscal Year (FY) 2022*. [online], Office of the Undersecretary of Defense (Comptroller), Washington D.C., 2021. 05. 25. Forrás: congress.gov [2021. 07. 10.]; Rej, Abhijnan: *INDOPACOM Commander Outlines 4 Focus Areas in New Speech*. [online], 2021. 03. 03. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.].

⁶⁰ Chan, Minnie: *US in Rare Double-Warship Taiwan Strait Transit after China Starts Sea Drills*. [online], South China Morning Post, 2020. 12. 31. Forrás: scmp.com [2021. 07. 10.].

⁶¹ *US Warship Again Sails Through Sensitive Taiwan Strait*. [online], VOA News, 2021. 05. 18. Forrás: voanews.com [2021. 07. 10.].

⁶² Ray, Siladitya: *Two U.S. Navy Carrier Groups Conduct Joint Exercises in Disputed South China Sea*. [online], Forbes, 2021. 02. 09. Forrás: forbes.com [2021. 07. 10.].

⁶³ Everington, Keoni: *Biden Preparing 1st Arms Sale to Taiwan with 40 Self-Propelled Howitzers*. [online], Taiwan News, 2021b. 04. 20. Forrás: taiwannews.com [2021. 07. 10.]; Yu, Matt – Yeh, Joseph: *Taiwan Announces Two Arms Procurement Deals with U.S.* [online], Focus Taiwan, 2021. 06. 17. Forrás: focustaiwan.tv [2021. 07. 10.].

⁶⁴ Everington, Keoni: *US Ambassador Visits Taiwan for 1st Time in 42 Years*. [online], Taiwan News, 2021a. 03. 29. Forrás: taiwannews.com [2021. 07. 10.].

42 éve Washington „leértékelte” Tajpejt, és Pekinget tekinti a kínai államiság hordozójának, alacsony és nem hivatalos szintre pozicionálva a kétoldalú kapcsolatokat Tajvannal. Április 14-én egy egykori szenátorból és két korábbi miniszterhelyettesből álló magas presztízsű amerikai delegáció érkezett a szigetre nem hivatalos látogatásra, ahol a tajvani elnökkel és külügyminiszterrel találkoztak a kétoldalú kapcsolatok megvitatása céljából.⁶⁵ Az esetnek kevésbé hangsúlyozott üzenetértéket adott az is, hogy röviddel ezután érkezett meg John Kerry klímaügyi különmegbízott Sanghajba – a két látogatás egyidejűsége pedig azt a hatást keltette, mintha két szuverén entitással tárgyalna az amerikai adminisztráció. Végül e lépések sorába tartozott, amikor május 28-án az amerikai törvényhozás arra tett kétpárti támogatással javaslatot (*Taiwan Diplomatic Review Act*), hogy az Egyesült Államokban működő tajvani külképviselet nevét megváltoztassák („Tajpej” helyett a „Tajvan” megnevezést használva a továbbiakban), státuszát pedig megemeljék, és diplomáciai útlevelet adjanak az ott dolgozóknak.⁶⁶ Mindezzel együtt fontos hangsúlyozni, hogy az Egyesült Államok továbbra sem ismeri el Tajvant független államként (és ilyen szándékról nincs is szó) – hiszen ez a pekingi vezetés számára a Kínai Népköztársaság szuverenitását érintő elsőrendű kérdés, amiben Washington nem keresi a nyílt konfliktus lehetőségét.⁶⁷

Összességében tehát, miközben a Trump-elnökség alatt deklaráltan is versengővé váló Kína-politika stílusában, módszereiben és eszközeiben változik, a két ország stratégiai vetélkedése a biztonságpolitika, a nemzetközi kereskedelem, a pénzügyek, a fejlesztések, a szállítási láncok és technológia dimenziójában Joe Biden elnöksége alatt erősödni és élesedni fog a feltartóztatás jegyében. E téren a bideni politikai értékrend egyik kulcselemét jelentő „demokratikus államok szövetsége” egy új frontot, az ideológiáit is megnyithatja, ahol az amerikai–kínai konfliktusok a Trump-éránál is élesebbek lehetnek, hiszen Joe Biden értékalapú külpolitikáját várhatóan kiterjeszti Kínára is, amelyet „csúcstechnológiájú autoriter rendszernek” tekint és rendre annak is nevez.⁶⁸

Az új adminisztráció és Oroszország

Kontinuitás és kényszerpálya. A Nyugat és Oroszország viszonya évtizedek óta nem látott mélyponton van,⁶⁹ az amerikai törvényhozásban pedig kétpárti konszenzus alakult ki Oroszország és az orosz magatartás negatív megítéléséről, aminek következtében az elmúlt négy évben az Egyesült Államok 46 új szankciót léptetett életbe Moszkvával

⁶⁵ Deng, Chao: *Biden Brushes Off China's Complaints, Sends First Delegation to Taiwan*. [online], The Wall Street Journal, 2021. 04. 14. Forrás: wsj.com [2021. 07. 10.].

⁶⁶ Chin-yeh, Chiang – Huang, Frances: *U.S. Lawmakers Introduce 'Taiwan Diplomatic Review Act'*. [online], Focus Taiwan, 2021. 05. 29. Forrás: focustaiwan.tv [2021. 07. 10.].

⁶⁷ Moriyasu, Ken: *US Does Not Support Taiwan Independence: Kurt Campbell*. [online], Nikkei Asia, 2021. 07. 07. Forrás: asia.nikkei.com [2021. 07. 10.].

⁶⁸ *President-Elect Biden on Foreign Policy*. [online], Council on Foreign Relations, 2020. 11. 07. Forrás: cfr.org [2021. 07. 10.].

⁶⁹ Kovács Ágnes Lilla: *Leépülés prolongálva*. [online], 2021. 02. 04. Forrás: ludovika.hu [2021. 07. 10.].

szemben.⁷⁰ Ezért Joe Biden elnöksége alatt amerikai részről nem számítunk drámai változásra az orosz–amerikai kapcsolatokban. Az új adminisztráció külpolitikája ugyan stílusában Oroszország irányába is markánsan eltér majd a Trump-elnökségétől, tartalmi szempontból azonban nagyfokú kontinuitásra számíthatunk. Bár az elmúlt évtizedekben valamennyi korábbi amerikai adminisztráció megpróbálta új alapokra helyezni a kapcsolatokat Moszkvával, Joe Biden a „reset” igénye nélkül lépett hivatalba. A bideni külpolitika nem túl ambiciózus (ám realista) célkitűzése ebben a relációban leginkább annak megakadályozása lehet, hogy a már eddig is mélyponton lévő viszony ne mérgesedjen el még jobban, s legfőképpen ne vezessen nyílt konfliktushoz a felek között.⁷¹ Ennél többet az orosz politikai elit sem remél, a Moszkva és Washington közti konfliktusos viszonyt ugyanis orosz részről is strukturális természetűnek látják, amely mélyebben gyökerezik annál, semhogy az új elnök személye befolyásolni tudná.

A Biden-adminisztráció alatt az orosz belpolitika esetleges előre nem látható destabilizálódása – a 2021-es parlamenti, a 2024-es elnökválasztás és/vagy a putyini utódlás okozhat feszültséget, illetve hozhat változást. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az emberi jogok és a demokrácia kérdéseire nagyobb figyelmet fordító új amerikai vezetés olyan időszakban fogja megfogalmazni bírálatait az orosz vezetéssel szemben, amikor az a szokásosnál is érzékenyebb lesz a nyugati kritikákra. Ennek hatásával viszonylag gyorsan szembesülhetünk, hiszen Alekszej Navalnij bebörtönzése, a tömegtüntetések kezelése, valamint az őszi parlamenti választás lebonyolítása már ez évben próbára fogja tenni a Fehér Ház és a Kreml kapcsolatát.

Kiszámítható, ám erősen korlátozott együttműködés. A Kreml számára ugyanakkor kedvező fejlemény, hogy Joe Bidennel visszatér a kiszámíthatóság, a professzionalizmus és a klasszikus diplomácia az amerikai külpolitikába. Az új adminisztráció külpolitikai gárdájában az Obama-korszak veteránjai kaptak domináns szerepet, akiknek egy részét ugyan az orosz vezetés nem igen szívleli – így például a külügyminisztérium politikai ügyekért felelős államtitkárát, Victoria Nulandot, aki ellen még orosz beutazási tilalom is érvényben van –, azonban viszonylag jól ismeri őket. Az új CIA-igazgató, a tapasztalt karrierdiplomata William Burns személyében is fontos csatorna nyílik meg a feszültségek diszkrét kezelése és a nem nyilvános diplomáciai egyeztetések számára.⁷²

Ahogy arra Vlagyimir Frolov külpolitikai elemző is rámutat, Moszkvát nem annyira a kapcsolatok további romlása, sokkal inkább azok teljes ignorálásának perspektívája

⁷⁰ Trenin, Dmitrij: *Russia Has No Illusions About a Biden Presidency*. [online], Carnegie Endowment for International Peace, 2020. 11. 09. Forrás: carnegie.ru [2021. 07. 10.]. Fontos megjegyezni azt is, hogy Ukrajna iránti ellenszenv ellenére Trump elnök volt az, aki jóváhagyta, hogy Kijev Javelin páncéltörő rakétákat vásárolhasson, miközben az Obama-adminisztráció még elzárkózott attól, hogy halálos fegyvereket szállítson Ukrajnának.

⁷¹ Ez volt a július 16-i Biden–Putyin-találkozó egyik célja/eredménye is: a klasszikus diplomácia eszközeiben hívó amerikai elnök személyesen nyomatékosította a kritikusinfrastruktúra-elemek elleni nem hagyományos (például kibernetikus) támadások vörös vonalait. Csiki Varga – Tálás 2021: 9–10.

⁷² Burns George W. Bush alatt moszkvai nagykövet volt, s személye nemcsak az otthoni, de még az orosz külpolitikai elit körében is nagy tiszteletnek örvend, egyenes és profi diplomatának tartják. Frolov, Vlagyimir: *Команда Байдена против России. О чем говорят внешнеполитические назначения избранного президента*. [online], Republic, 2021. 01. 14. Forrás: republic.ru [2021. 07. 10.].

aggasztja leginkább,⁷³ mivel csupán néhány olyan stratégiai szintű „ügy” van – így a fegyverzet-ellenőrzés és -korlátozás, az Északi-sark térsége, a kiberbiztonság és az űr, valamint globális kihívásként az éghajlatváltozás megfékezése –, ahol a felek akár konstruktív párbeszédet is folytathatnának. Ez annak ellenére is igaz, hogy Oroszország saját érdekszférájában, a „közel-külföldön” számos befagyott vagy aktív konfliktusban megkerülhetetlen szereplővé tette magát, néhány közel-keleti és afrikai országban katonai erővel vagy proxykkal jelent meg, és az Egyesült Államok transzatlanti szövetségi rendszerének európai pillérének is igyekszik aktívan tesztelni és bomlasztani. Ezek ugyanis elsősorban Európa államai számára jelentenek kihívást vagy fenyegetést, nem Washingtonnak.

Azon területek egyike, ahol a Barack Obama és Joe Biden által is „hanyagolt regionális hatalomnak” nevezett Oroszországgal elengedhetetlen az együttműködés, a fegyverzetkorlátozás, ahol a Trump-adminisztráció kemény/rugalmatlan tárgyalópartnernek bizonyult. Ezért pozitív fejlemény – s annak tekintik Moszkvában is –, hogy Joe Biden feltétel nélkül belement az Új START megállapodás öt évvel való meghosszabbításába, s nem használta fel arra, hogy további engedményeket próbáljon kicsikarni Moszkvától (ahogy azt többek között Victoria Nuland is javasolta).⁷⁴ A fegyverzetkorlátozás terén egyébként a Biden-csapatnak igen ambiciózus tervei vannak,⁷⁵ a Külügyminisztérium fegyverzetkorlátozásért és nemzetközi biztonságért felelős államtitkári pozíciójára jelölt Bonnie Jenkins pedig komoly szakértői múlttal és diplomáciai tapasztalattal rendelkezik – vagyis amerikai oldalról minden adott a fegyverzetkorlátozás terén az előző adminisztrációk időszakában keletkezett károk helyreállítására. Kérdés persze, hogy Moszkva akar-e élni a lehetőséggel?

A fegyverzetkorlátozás és nonprolifерáció kérdésével összefüggésben Moszkva üdvözlölné Washington visszatérését az Iránnal kötött közös megállapodáshoz (JCPOA) is,⁷⁶ azonban a visszatérés és különösképpen az újratárgyalás lehetősége egyre inkább szűkül (és mint érvelni fogunk, nem feltétlenül szolgálja a primer amerikai stratégiai érdekeket a megegyezéssel járó belpolitikai és szövetségi „ár” szempontjából). A Donald Trump által felmondott INF-szerződés pótlásának csak abban az esetben lehet esélye, ha abba Kína is bekapcsolódik.⁷⁷ S bár erre látszólag Peking is nyitott,⁷⁸ korántsem biztos, hogy az amerikai–kínai és az amerikai–orosz viszony valóban lehetővé teszi újratárgyalását. Ráadásul mind az amerikai, mind pedig az orosz katonai vezetés komoly érdeklődést

⁷³ Frolov, Vlagyimir: *No Longer 'Ours': With a Biden White House, the Kremlin Is Facing a Tough New Reality*. [online], The Moscow Times, 2020. 11. 12. Forrás: themoscowtimes.com [2021. 07. 10.].

⁷⁴ Hudson, John: *Biden Administration to Seek Five-Year Extension on Key Nuclear Arms Treaty in First Foray with Russia*. [online], The Washington Post, 2021. 01. 21. Forrás: washingtonpost.com [2021. 07. 10.].

⁷⁵ Bender, Bryan: *'This is Going to be Quite a Show': Biden's Arms Control Team Eyes Nuclear Policy Overhaul*. [online], Politico, 2021. 01. 27. Forrás: Politico [2021. 07. 10.].

⁷⁶ Kortunov, Andrej (2021): *Joe Biden and Russia: The Good, the Bad, and the Ugly*. In Rácz, András (szerk.): *Russian Foreign Policy in 2020. Strengthening Multi-vectorialism*. DGAP Report No. 5. Berlin: DGAP. 21–24.

⁷⁷ Péczeli Anna: *Az INF-szerződés haláltusa*. [online], SVKK Elemzések, 2019/3. 2019. 02. 05. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

⁷⁸ *Kína tárgyalna a nukleárisfegyver-korlátozásról, ha az Egyesült Államok csökkentené arsenálját*. [online], Portfolio, 2020. 07. 08. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.].

tanúsít a konvencionális eszközökkel felfegyverzett közepes hatótávolságú rakéták iránt.⁷⁹ Így a szakértők valószínűbbnek tartják, hogy a Biden-adminisztráció az orosz haditechnika fejlődése miatt inkább a rakétavédelmi rendszerek terén fog fellépni kezdeményezőként Moszkva felé.⁸⁰

Elrettentés és nyugtalan határtérségek. Ahogy 2014 óta folyamatosan tapasztaljuk, a Biden-elnökséget is az amerikai szövetségi rendszer folytatólagos „tesztelése” kíséri majd orosz részről – azaz olyan sebezhetőségek kiaknázásának kísérletei, amelyeket Moszkva aszimmetrikus (és elsősorban nem katonai) eszközökkel ki tud használni: geostratégiai akadályok, államközi és államokon belüli politikai feszültségek, gazdasági függőség és nyomásgyakorlás, technológiai sebezhetőségek, szélsőséges, illetve oroszbarát politikai szereplők támogatása, dezinformáció és a közvélemény manipulációja, korrupciós és más zsarolási potenciálok kiaknázása. Az érdekszférák „nyugtalan határvidékének”⁸¹ sebezhető kis szövetségei – így Közép-Európa államai – szempontjából éppen ezért volt fontos az amerikai kollektív védelmi garanciák és katonai elrettentés megerősítése a NATO keleti szárnyán, illetve átfogóan az amerikai katonai erődemonstrációk fokozása hadgyakorlatok formájában az Északi-sark térségétől és Skandináviától Kelet-Közép-Európán át a Fekete-tengerig. Ezekben az amerikai lépésekben ugyanazt a motivációt látjuk, mint Kínával szemben a kelet-ázsiai térségben: egyrészt szemléltetik, hogy a rivális nagyhatalom nem tekintheti „beltengernek” sem a Fekete-, sem a Balti- vagy Északi-tenger jelentős térségeit, ahogyan légtérét sem (szabad hajózást biztosító műveletek), másrészt a szövetségesekkel közös erődemonstrációval a katonai elrettentést erősíti.⁸² Fontos azonban, hogy ez a mindkét részről fokozott jelenlét és tevékenység ne eredményezzen véletlen konfrontációt vagy nem szándékos eszkalációt, ezért a felek közötti „diplomáciai forró drót” él.

Bár a NATO-tagállamokhoz képest minőségi különbséget képvisel a térség többi állama az amerikai–orosz relációban, a nagyhatalmi versengés őket is érinti. A hidegháború semleges államai, Finnország és Svédország elmélyült kétoldalú katonai kapcsolatokat

⁷⁹ Pifer, Steven: *Reviving Nuclear Arms Control under Biden*. [online], Brookings, 2020. 12. 01. Forrás: brookings.edu [2021. 07. 10.].

⁸⁰ Pifer 2020

⁸¹ Grygiel, Jakub – Mitchell, Wess A. (2016): *The Unquiet Frontier*. Princeton: Princeton University Press. 2–5; 117–118.

⁸² Akár provokatív lépésnek is nevezhetjük azt az esetet, amikor 2021. június 23-án az HMS Defender brit romboló az ukrán Odesszából a grúz Batumi kikötője felé haladva behajózott a Krím félsziget 12 tengeri mérföldes „honi vizeire”, ami intenzív orosz katonai választ váltott ki (amelynek jellegéről ugyanakkor megoszlanak a beszámolók). Az HMS Defender 36 percet töltött a Krím felségvizein, amit Ukrajna és a világ államainak túlnyomó része nem ismer el orosz birtoknak a félsziget 2014-es illegitim és a nemzetközi joggal ütköző annexiója ellenére sem, így a brit narratívában „baráti felségvizeknek” számított, ahova engedéllyel hajózhattak be. Ezzel szemben Oroszország saját felségvizeinek megsértéseként értékelte a manővert és így is reagált: partvédő hajókat és repülőgépeket küldött a hadihajó „elriasztására”, illetve orosz beszámolók szerint tüzérségi tüzéssel és vízi bombákkal figyelmeztették is a hajót, amit a brit fél tagadott. Az akció ugyanazt a logikát követi, mint Kína dél-kínai-tengeri jelenlétének kiterjesztése esetében az amerikai FONOP-/FONEX-akciók. *HMS Defender: Russian Jets and Ships Shadow British Warship*. [online], BBC News, 2021. 06. 23. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.]; Sabbagh, Dan – Roth, Andrew: *Britain Acknowledges Surprise at Speed of Russian Reaction to Warship*. [online], The Guardian, 2021. 06. 24. Forrás: guardian.com [2021. 07. 10.].

alakítottak ki Washingtonnal, illetve a NATO-val, és ez továbbra is intenzív együttműködést, fokozott haderő-modernizációt és az északi-tengeri, illetve balti-tengeri kulcstérségekben közös jelenlétet feltételez. A Moszkva által közel-külföldjének, így saját nagyhatalmi érdekszférája részének tekintett Grúzia, Ukrajna és Belorusz pedig különböző formákban és mértékben függenek az orosz szándékoktól, akár befagyott vagy aktív katonai konfliktusok résztvevőjeként, amelyeket az Egyesült Államok döntő mértékben Biden elnök alatt sem tud befolyásolni. Grúzia és Ukrajna esetében Washington mozgásteret elsősorban a kétoldalú katonai együttműködés potenciális mélyítésében rejlik a kiképzési, tervezési, technológiai együttműködés, valamint egyes védelmi, vagy akár támadó haditechnikai eszközök, rendszerek biztosítása tekintetében. A politikai kapcsolatok mélyítése – így az országok NATO-tagsága – azonban továbbra sem lesz reálisan megvalósítható opció. Más minőségben, de potenciális feszültségforrás marad a belorusz politikai átmenet kérdése, ahol Washington támogatná a demokratikus átmenetet, Moszkva azonban az államszövetségi kapcsolat szoros tartásában érdekelt, és ehhez bármilyen eszköz a rendelkezésére áll. Bár Joe Biden már hivatalba lépése előtt erős jelzést küldött azzal, hogy meghívta az ellenzéki vezető Sztvetlana Tyihanovszkáját beiktatási ünnepeire,⁸³ ennek ellenére a Biden-adminisztráció is óvatosan közelít majd a kérdéshez, elismerve Oroszország legitim érdekeit és befolyását Beloruszban. Az amerikai külpolitika Minszkkal kapcsolatban valószínűleg továbbra is reaktív marad, azaz Alekszandr Lukasenka és Moszkva lépései fogják meghatározni reakcióját.

Átalakuló jelenlét a Közel-Keleten: ellensúlyozás és beavatkozási képesség

A tradicionális amerikai érdekek keretei. Az Egyesült Államok nagystratégiája évtizedek óta öt tartós amerikai stratégiai érdeket, illetve célt jelöl meg a Közel-Keleten a mindenkori washingtoni kül- és biztonságpolitika számára:

1. A térség energiaforrásaihoz (kőolaj, földgáz) való zavartalan hozzáférés biztosítását (elsősorban a Perzsa-öbölben, illetve Barack Obama elnöksége óta a Földközi-tenger keleti medencéjében is).
2. Az Egyesült Államok legfontosabb térségbeli szövetségese, Izrael biztonságának támogatását (vagyis az arab–izraeli megbékélés elősegítését, illetve a palesztin–izraeli ellentét csökkentését).
3. A térségből kiinduló nemzetközi terrorizmus elleni fellépést (amelynek legfontosabb eleme 2014 óta az ISIS elleni küzdelem volt).
4. A tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációjának megakadályozását (köztük is elsősorban az iráni katonai atomprogram leállításának kikényszerítését).

⁸³ Blank, Stephen: *Biden's First Decision*. [online], The Hill, 2020. 11. 30. Forrás: thehill.com [2021. 07. 10.].

5. A közel-keleti hatalmi egyensúly feletti őrkdést annak érdekében, hogy egyetlen helyi regionális hatalom se kerülhessen hegemón helyzetbe a térségben (a 2000-es évektől ez mindenekelőtt Irán regionális befolyásának visszaszorítását jelenti).⁸⁴

Ezek a stratégiai célok lényegében évtizedek óta változatlanok, s az egymást követő washingtoni adminisztrációk között inkább csak megvalósításuk módszereiben és eszközeiben, illetve fontossági sorrendjükben mutathatók ki különbségek, vagyis abban, hogy a térségben vagy az Egyesült Államok nemzetközi helyzetében bekövetkező változások miatt melyiket helyezték éppen külpolitikai prioritáslistájuk élére.

Donald Trump elnöksége alatt folytatódott és határozottabbá vált az Egyesült Államok stratégiai visszahúzóda a tágan értelmezett Közel-Keletről, ami egyébként már az Obama-elnökség alatt megkezdődött.⁸⁵ A Trump-adminisztráció időszakának első évében a terrorizmus elleni küzdelem (az Obama-érából megörökölt ISIS elleni háború befejezése), míg 2018-tól egyértelműen az Irán elleni fellépés vált a washingtoni Közel-Kelet-politika első számú prioritásává, az úgynevezett maximális nyomás stratégiájának keretei között. Ez utóbbi legfontosabb eszközei között láthattuk a JCPOA felmondását, a Teheránnal szemben bevezetett amerikai szankciókat, Izrael és az iráni befolyásnövekedéssel elégedetlen arab országok közeledésének elősegítését az arab–izraeli megbékélést szolgáló „Ábrahám-egyezmény”⁸⁶ által, illetve Kászem Szolejmáni célzott amerikai likvidálását.⁸⁷ Az Irán elleni fellépés szempontjai határozták meg az Egyesült Államok Irak-politikáját,⁸⁸ sőt hatással voltak Szíria-politikájára is. Ez utóbbi esetben ugyanis az iraki stabilitás helyreállítása, a nagyhatalmi szerepből eredő kötelezettségek (például a vegyifegyver-használattól való elrettentés), illetve az „Iszlám Állam” vagy más terrorszervezetek újbóli megerősödésének megakadályozása mellett, az orosz–iráni–török tényérés teljessé válásának elkerülése tartotta vissza az amerikai elnököt és kormányzatát a teljes kivonulás/távolmaradás politikájától.⁸⁹

⁸⁴ Barnes, Joe – Bowen, Andrew: *Rethinking U.S. Strategy in the Middle East*. [online], Baker Institute, 2015. 06. 19. Forrás: bakerinstitute.org [2021. 07. 10.].

⁸⁵ Lásd erről Csiki Varga 2018; Thompson, Jack: *Trump's Middle East Policy*. [online], CSS Analyses in Security Policy, 2018. 10. Forrás: css.ethz.ch [2021. 07. 10.]; Wechsler, William F.: *US Withdrawal from Middle East: Perceptions and Reality*. [online], 2019. 10. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 10.]; Cropsey, Seth – Roughead, Gary: *A U.S. Withdrawal Will Cause a Power Struggle in the Middle East*. [online], Foreign Policy, 2019. 12. 17. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]; Yom, Sean (2020): *US Foreign Policy in the Middle East: The Logic of Hegemonic Retreat*. *Global Policy*, 11(1), 75–83; Ablaka Gergely et al.: *Az amerikai–iráni viszony legújabb kiéleződésére adott nemzetközi válaszok*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020/1. 2020. 01. 15. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

⁸⁶ Sales, Ben: *5 Winners and 4 Losers from the Historic Treaty between Israel and the UAE*. [online], Jewish Telegraphic Agency, 2020. 08. 13. Forrás: jta.org [2021. 07. 10.]; Norlen, Tova – Sinai, Tamir: *The Abraham Accords: Paradigm Shift or Realpolitik*. [online], George C. Marshall European Center for Security Studies, 2020. 10. Forrás: marshallcenter.org [2021. 07. 10.].

⁸⁷ Sales, Ben: *5 Winners and 4 Losers from the Historic Treaty between Israel and the UAE*. [online], Jewish Telegraphic Agency, 2020. 08. 13. Forrás: jta.org [2021. 07. 10.]; Norlen, Tova – Sinai, Tamir: *The Abraham Accords: Paradigm Shift or Realpolitik*. [online], George C. Marshall European Center for Security Studies, 2020. 10. Forrás: marshallcenter.org [2021. 07. 10.].

⁸⁸ Ablaka Gergely et al.: *Irak stratégiai érdekek ütközőpontjában*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020a/21. 2020. 07. 31. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

⁸⁹ Ablaka Gergely et al.: *Szíria stratégiai érdekek ütközőpontjában*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020b/23. 2020. 11. 11. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

Új stratégiai súlypontok a 2020-as évekre. Mivel a Biden-adminisztráció alatt – és ezt követően a 2020-as, 2030-as évtizedben egyre inkább – az amerikai nagystratégia Kínára hangolása kikényszeríti, hogy más térségekre kevesebb erőforrást (politikai figyelmet, gazdasági erőforrást, katonai jelenlétet) fordítson az Egyesült Államok, ennek az eltolódásnak az egyik legnagyobb „áldozata” a tágabb Közel-Kelet lesz. Bár kétségtelenül megmarad a fent vázolt öt hagyományos stratégiai cél, ezek súlya változni fog egymáshoz képest, miközben csökkenni fog a globális amerikai külpolitikán belül is.

1. Döntő mértékben csökkenthet az energiapolitikai megfontolások súlya azáltal, hogy az Egyesült Államok a szénhidrogén-kitermelés terén önellátóvá, sőt vezető exportórrá vált az elmúlt évtizedben, és egyre gyorsuló tempóban fog bekövetkezni a „zöld” technológiaváltás, ami csökkenteni fogja e nyersanyagok stratégiai relevanciáját. Emellett a kőolajexport folytonosságának és kiszámíthatóságának biztosítása bizonyos mértékig akár átterhelhető is lesz azokra a nemzetközi szereplőkre, akik ettől most már jobban függenek, mint Washington: Európára, Indiára, Kínára, Japánra (ami kényszerrel és lehetőségeket is jelent ezeknek a szereplőknek).
2. A stratégiai partnerség Izraellel és az ország biztonságának támogatása továbbra is kétpárti támogatást fog élvezni Washingtonban és megkérdőjelezhetetlen marad⁹⁰ – azonban a támogatás formája a hagyományos katonai-technológiai együttműködést megkísérlő kibővíteni egy Iránnal szembeni informális koalíció kialakításával a két valószínűleg szövetséges, Izrael és Szaúd-Arábia köré szervezve a térség együttműködésre hajlandó államait. Ez a Washingtonnal folytatott kétoldalú „stratégiai párbeszéd” (*strategic dialogue*)⁹¹ kereteire épülő informális koalíció a résztvevők közti alapvető különbségek következtében nem jelent multilaterális

⁹⁰ Jóllehet Joe Biden közismerten elkötelezett Izrael biztonsága mellett, legalább annyira közismert az is, hogy fontosnak tartja a palesztin–izraeli konfliktus enyhítését, s ebben – közvetlen elődjével ellentétben – egyértelműen a kétállami megoldás és a tárgyalások híve. Emellett már választási kampánya során jelezte, hogy ismét felveszi a kapcsolatot a Palesztin Hatósággal, megnyitja a kelet-jeruzsálemi amerikai konzulátust és lehetővé teszi a Palesztin Hatóság 2018-ban bezárt washingtoni missziójának újrainyitását is. Vagyis a palesztin kérdés kapcsán szakítani kíván a trumpi politika egyes elemeivel, s várhatóan törekedni fog a palesztinoknak tett engedmények kivívására is – ez azonban csupán hangsúlykülönbség. Ugyanakkor, bár az elnök bírálta Donald Trump döntését az Egyesült Államok nagykövetségének Jeruzsálembe költöztetéséről, azt is kijelentette, hogy nem telepíti azt vissza Tel-Avivba. Lásd Crowley, Michael: *Biden Will Restore U.S. Relations with Palestinians, Reversing Trump Cutoff*. [online], The New York Times, 2021. 01. 26. Forrás: nytimes.com [2021. 07. 10.]; *Biden a kétállami megoldást támogatja a palesztin–izraeli konfliktusban*. [online], Mandiner, 2021. 01. 26. Forrás: mandiner.hu [2021. 07. 10.]; Fontenrose, Kirsten – Al-Ketbi, Ebtesam – Dekel, Udi: *How President Biden Can Tackle the Middle East's Biggest Problems*. [online], Atlantic Council, 2021. 02. 01. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 10.]; May, Cindy: *Opinion – Israel-Palestine Policy Under Biden*. [online], E-International Relations, 2021. 01. 01. Forrás: e-ir.info [2021. 07. 10.].

⁹¹ A Trump-elnökség alatt Irakkal, Katarral, majd Szaúd-Arábiával és az Egyesült Arab Emírségekkel alakították ki ezt a kétoldalú párbeszédformátumot a közös biztonsági, hírszerzési, gazdasági érdekek mentén. Hasonlóképpen, egy szélesebb körű multilaterális amerikai kezdeményezés is született Közel-keleti Stratégiai Szövetség (*Middle East Strategic Alliance*, MESA) néven, amelynek – ha valóban működőképpé válik – az Egyesült Államok mellett az Öböl menti Együttműködési Tanács (*Gulf Cooperation Council*, GCC) tagállamai, azaz Bahrein, Katar, Omán, az Egyesült Arab Emírségek és Szaúd-Arábia mellett Egyiptom és Jordánia a résztvevői lehetnek. Farouk, Yasmine: *The Middle East Strategic Alliance Has a Long Way to Go*. [online], Carnegie Endowment for International Peace, 2019. 02. 08. Forrás: carnegieendowment.org [2021. 07. 10.].

gazdasági vagy védelmi együttműködést, azonban Irán regionális törekvéseinek ellensúlyozására, illetve a térség konfliktusaiban aktív iráni proxyszereplők elleni fellépésre alkalmas lehet. Mivel Joe Biden támogatásáról biztosította az Ábrahám-egyezményt, adminisztrációja – támaszkodva a Trump-kormányzat politikájának eredményeire – megtarthatja, folytatja, sőt adott esetben ki is szélesítheti az arab-izraeli megbékélés folyamatát, amelyhez napjainkig az Egyesült Arab Emírátsok és Bahrein mellett Szudán és Marokkó is jelezte csatlakozási hajlandóságát.⁹²

3. A terrorizmus elleni fellépés a térségen belül az Amerikát érő közvetlen fenyegetés mértékéhez szabva ad hoc jellegű lesz, limitált eszközökkel, mint azt már az „Iszlám Állam” esetében is láthattuk. Az amerikai katonai jelenlét jellege a térségben minőségében is átalakul: a baráti országokban fennmaradó katonai bázisokra támaszkodva Washington helyi szereplők (proxyk) és kontraktorok támogatásával tartja fenn az amerikai beavatkozási képességet, a regionális szereplőkre helyezi át a viszonylagos stabilitás fenntartásának költségeit. Ugyan ez megnöveli a regionális és külső szereplők mozgásterét és az elhúzódozó instabilitás esélyét is, az amerikai beavatkozási és csapásmérő képesség fenntartása biztosított, miközben az erőforrások jelentős része felszabadul. Ebben a kontextusban értelmezhető az afganisztáni kivonulásról született politikai döntés is – amelynek következményei könnyen súlyosak lehetnek az országra és a szomszédos térségekre vonatkozóan,⁹³ rövid távon azonban nem az Egyesült Államokat terhelik.
- 4–5. A tömegpusztító fegyverek proliferációjának és Irán regionális hatalmi ambícióinak korlátozása összefüggő problémaként maradnak a közel-keleti amerikai stratégia középpontjában, különösképpen azért, mert mindkét elem érint(het)i Izrael biztonságát is. Ebben az amerikai stratégia a katonai elrettentésre és feltartóztatásra, a helyi szereplők szövetségbe kovácsolására helyezi a hangsúlyt annak érdekében, hogy az amerikai erőforrások minél kevésbé legyenek tartósan lekötve.

A súlypontok változásának mind a Trump-, mind a Biden-adminisztráció alatt egyértelmű jeleit láttuk: csökkenő állandó katonai jelenlét⁹⁴ és kisebb „precíziós” beavatkozások, figyelmeztető rakétacsapások (Irakban és Szíriában is⁹⁵); az afganisztáni műveletek befejezése;⁹⁶ Izrael határozott támogatása, és az Ábrahám-egyezménnyel, illetve kétoldalú

⁹² Fenenbock, Michael: *The Biden Administration and the Future of the Abraham Accords*. [online], The Media Line, 2021. 01. 18. Forrás: themedialine.org [2021. 07. 10.]; Fontenrose – Al-Ketbi – Dekel 2021.

⁹³ Csiki Varga Tamás – Kemény János – Tálás Péter: *Kivonulás Afganisztánból – Egy politikai döntés és várható következményei*. [online], SVKI Elemzések, 2021/10, 2021. 04. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.].

⁹⁴ Csiki Varga – Pércsi 2021: 6–7.

⁹⁵ Turak, Natasha: *Biden's Airstrikes Send a Clear Message amid Iran Deal Talks – But are Unlikely to Derail Them, Analysts Say*. [online], CNBC, 2021. 06. 28. Forrás: cnbc.com [2021. 07. 10.].

⁹⁶ Csiki Varga – Kemény – Tálás 2021

megállapodásokkal egy informális Irán-ellenes koalíció megalapozása,⁹⁷ középpontban Szaúd-Arábia megerősítésével.⁹⁸

A kulcskérdés továbbra is Irán marad a térségben, mivel ambíciói és képességei az elmúlt két évtizedben kitágították mozgásterét és cselekvési szabadságát. Bár az a felismerés/beismerés még nem született meg az amerikai kormányzat részéről, hogy az Irán-problémát maga Washington hibás politikája nagyította fel (legfőképpen a hagyományos ellensúly, Irak 2003-as kiűtésével), és az Obama-féle nukleáris megállapodás csak egy specifikus problémára igyekezett ideiglenes megoldást találni, a Trump-elnökség alatt elkezdődött az amerikai regionális nagystratégia reálpolitikai átalakítása, amely katonai oldalról helyi szereplőkön keresztül a feltartóztatást és a koalícióépítést, emellett a lehető legerélyesebb gazdasági szankciópolitikát („maximális nyomás”)⁹⁹ alkalmazta annak érdekében, hogy mind Irán lehetőségei, mind erőforrásai beszűküljenek.

Mivel Joe Biden már választási kampányában bejelentette, majd megválasztását követően is megerősítette és jelen elemzés készítésekor, 2021 júliusában is fenntartja,¹⁰⁰ hogy az Egyesült Államok szándékai szerint újra csatlakozik az Átfogó közös cselekvési tervhez,¹⁰¹ a szakértőket és a nemzetközi közösséget az új elnök hivatalba lépése óta elsősorban ennek időpontja és feltételei foglalkoztatták – azonban az ügy nem ennyire egyszerű. Biden csak abban az esetben lenne hajlandó az Irán ellen bevezetett amerikai szankciók feloldására, ha Teherán a JCPOA-ben rögzített szintre állítja vissza katonai célú atomprogramját, míg az iráni vezetés erre csak a szankciók feloldását követően lenne hajlandó.¹⁰² Stratégiai szempontból azonban Irán kapcsán nem a JCPOA-be való visszalépés okozza a legnagyobb problémát az új adminisztráció számára (ezt az elnök csapata minden bizonnyal meg tudná oldani), sokkal inkább az, hogy míg az JCPOA-t aláíró külső

⁹⁷ Norlen–Sinai 2020; Behraves, Maysam – Azizi, Hamidreza: *Israel's Peace Deals are a Strategic Nightmare for Iran*. [online], Foreign Policy, 2020. 09. 14. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.].

⁹⁸ Nem véletlen, hogy a hírszerzés egyértelmű bizonyítékai ellenére a Hasogdzsi-gyilkosság nyomán a frissen beiktatott elnök emberi jogi és demokratikus jogállami agendája ellenére igen puha álláspontra helyezkedett a gyilkosságot jóváhagyó Mohamed bin-Szalman koronaherceggel szemben, és személyesen vele szemben nem is vezettek be szankciókat, az ügy kommunikációja pedig nem volt konfrontatív. Miközben Biden a kapcsolatok újraértékelését hirdette meg és megszüntette a jemeni konfliktusban részt vevő szaúdi erők közvetlen támogatását, a további távolodást nem engedheti meg magának az Iránnal szembeni regionális ellensúlyozás Izrael melletti másik pillérével kapcsolatban, akinek 2010 óta 134 milliárd dollár értékben adtak el fegyvert és katonai felszerelést, és ahol 2021-ben is körülbelül 2500 amerikai katona állomásozik. Ez a kapcsolat különösen a JCPOA megújításának kétségei fényében nem csupán a Biden-adminisztráció, hanem a hosszú távú amerikai stratégia számára is még inkább felértékelődhet. Kirchgassner, Stephanie: *US Finds Saudi Crown Prince Approved Khashoggi Murder But Does Not Sanction Him*. [online], The Guardian, 2021. 02. 26. Forrás: theguardian.com [2021. 07. 10.]; Haass, Richard N.: *A Realist Reset for US–Saudi Relations*. [online], Council on Foreign Relations, 2021. 02. 27. Forrás: cfr.org [2021. 07. 10.]; Ottaway, David: *Dawn of a New Era in U.S.–Saudi Relations*. [online], Wilson Center, 2021. 03. 01. Forrás: wilsoncenter.org [2021. 07. 10.].

⁹⁹ *Iran Sanctions under the Trump Administration*. [online], Crisis Group, 2020. 01. 15. Forrás: crisisgroup.org [2021. 07. 15.].

¹⁰⁰ Toosi, Nahal: *U.S. Still Wants to Revive Nuclear Deal, Despite Iran Kidnap Allegations*. [online], Politico, 2020. 07. 14. Forrás: politico.com [2021. 07. 15.].

¹⁰¹ Biden, Joe: *There's a Smarter Way to be Tough on Iran*. [online], CNN, 2020. 09. 13. Forrás: cnn.com [2021. 07. 15.]; *Biden: US will Rejoin Iran Nuclear Deal If Tehran Returns to Strict Compliance*. [online], The Times of Israel, 2020. 12. 02. Forrás: timesofisrael.com [2021. 07. 15.].

¹⁰² *Iran Nuclear Deal: US Sanctions will not be Lifted for Talks, Says Biden*. [online], BBC News, 2021. 02. 08. Forrás: bbc.com [2021. 07. 15.].

hatalmak az atomalku megmentését tekintik a legfontosabbnak, a Trump-elnökség alatt létrejött Irán-ellenes koalíció tagjai az iráni rakéta-program korlátozását, illetve a régióban tevékenykedő Iránnal szövetséges katonai szervezeteknek nyújtott teheráni támogatás leállításának kikényszerítését is a Biden-adminisztrációtól várják.¹⁰³ Mivel ezekre az új elnök és Iránt jól ismerő csapata is egyértelmű fenyegetésként tekint a régió biztonsága szempontjából,¹⁰⁴ várhatóan a Biden-elnökség Közel-Kelet-politikájának is Irán megfékezése marad a fő prioritása. A JCPOA-be való visszalépést követően is, ennek elmaradása esetén pedig még inkább.

Bár az iráni nukleáris megállapodás újratárgyalásának/ismételt életbe léptetésének lehetősége fél éve nyitott Washington és Teherán számára, és Bécsben hat tárgyalási fordulónak túl közvetítéssel a felek, 2021. június végén megakadt a folyamat. Egyrészt azért, mert a felek egymástól várják az első lépést, ami kommunikációs és politikai meghátrálás: mint említettük, Teherán a szankciók előzetes feloldásához köti az eredeti megállapodás végrehajtásához való visszatérést, míg Washington csak akkor hajlandó feloldani a szankciókat, ha Teherán már visszatért a megállapodásban foglaltakhoz. Másrészt éppen ezért a megállapodáshoz való visszatérés belpolitikai téren mind az amerikai, mind az iráni kormány számára nehezen áthidalható pozícióváltást jelentene, miközben Iránban Ebrahim Raiszi személyében júniusban új konzervatív elnököt választottak.

Úgy véljük, a megegyezés utolsó lehetősége néhány héten belül, 2021 nyarán zárul le, amikor a mérsékelt Roháni-kormány átadja a hatalmat a konzervatív Ebrahim Raiszinak, ugyanis ezt megelőzően Irán még megteheti az első lépést és feloldhatja a ponthelyzetet azzal, hogy a hatalomból távozó Roháni-kormányra mutat, mint amely „meghátrált”, majd később az amerikai szankciók feloldásából származó gazdaságélénkülés politikai babérait a Raiszi-kormány szakíthatja le. Ha ebben a trükkös kommunikációs formátumban nem születik megállapodás, a konzervatívabb iráni kormányzat részéről nem feltételezzük a kellő politikai szándékot, míg a Biden-adminisztráció részéről szintén nem mutat arra semmi, hogy úgy akarnának engedményt tenni, hogy 2018-ban Washington rúgta fel a megállapodást. Hasonlóképpen, az amerikai belpolitikai környezet – részben a Covid-válságkezelés és az átfogó gazdasági reformok miatti kompromisszumkényszer nem csupán a republikánus képviselőkkel, de a demokrata táboron belül is,¹⁰⁵ részben a külpolitikai prioritások általános átalakulása nyomán a JCPOA jelentőségének csökkenése – csekély mozgásteret hagy az elnöknek.¹⁰⁶ Egyszerűen fogalmazhatunk úgy is, hogy politikai tőkét nem ebben az ügyben a legfontosabb felhasználnia.

Emellett fenntartjuk azt, hogy a JCPOA nem jelent megoldást Irán regionális proxyhálózatának, valamint rakéatechnológiai fejlesztéseinek és proliferációjának

¹⁰³ Notte, Hanna: *Biden Has a Model for Dealing With Regional Fears of Iranian Missiles and Proxies*. [online], Foreign Policy Magazine, 2021. 01. 25. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 15.].

¹⁰⁴ Wright, Robin: *Biden Faces a Minefield in New Diplomacy with Iran*. [online], The New Yorker, 2021. 01. 04. Forrás: newyorker.com [2021. 07. 15.].

¹⁰⁵ Desiderio, Andrew: *Biden Faces GOP Handcuffs and Democrat Skeptics on Iran Deal 2.0*. [online], Politico, 2021. 03. 05. Forrás: politico.com [2021. 07. 15.].

¹⁰⁶ Cohen, Raphael S.: *Why Biden Can't Turn Back the Clock on the Iran Nuclear Deal*. [online], 2021. 03. 01. Forrás: rand.org [2021. 07. 15.].

ellensúlyozására,¹⁰⁷ így visszaállítása az amerikai érdekeket legfeljebb részben szolgálná. Ezekre a kihívásokra stratégiai választ csak az iráni belpolitikai változás adhatna, amire jelenleg nem látunk reális esélyt. Minél inkább szabadon mozoghat Irán, annál nehezebb lesz a továbbiakban ellensúlyozni tevékenységét, miközben Washington az indiai- és csendes-óceáni térségre fókuszálná figyelmét és erőforrásait. Így a feltartóztatáshoz párosuló gazdasági kifárasztás (a szankciók mellett a kőolaj árának mesterségesen alacsonyan tartása Szaúd-Arábia közreműködésével) továbbra is járható út – még ha az iráni katonai nukleáris program problémájára nem is ad közvetlen választ. Ráadásul kétségtelenül előnyösebb, mint az új regionális koalíció szétesése egy „gyenge” nukleáris megállapodásért cserébe.

Irakban, Szíriában és Afganisztánban az amerikai kivonulás átfogó lesz, de nem teljes körű. Miközben az ezredforduló közel-keleti katonai beavatkozásainak hagyatéka velünk él a térség konfliktusaiban, tovább súlyosbítva az arab tavasz és a külső szereplők beavatkozása nyomán született gyenge államok problémájával, az amerikai nagystratégia továbbra is a szerepvállalás csökkentését diktálja. Ha a jelenlegi helyi erőviszonyokban nem következik be drámai változás, nem indokolt változtatnia Washingtonnak eddigi visszafogott Szíria- és Irak-politikáján,¹⁰⁸ amennyiben Biden és szövetségesei is elfogadják a következmények biztonsági, humanitárius és politikai „árát”. Ez utóbbit jelzi egyébként Joe Biden és Musztafa al-Kádimi iraki kormányfő megállapodása is, amely szerint 2021 végére lezárul az Egyesült Államok katonai missziója Irakban, s az amerikai szerepvállalás a továbbiakban a tanácsadásra, biztonsági erők kiképzésére és terrorizmus elleni együttműködésre korlátozódik.¹⁰⁹

Ugyanakkor, mivel az ISIS újjáéledésének megakadályozásához, illetve az orosz–iráni befolyás feltartóztatásához szükség van mérsékelt amerikai katonai jelenlét fenntartására, kevésbé valószínű, hogy a Biden-kormányzat a két országban állomásozó amerikai katonai kontingensek teljes kivonására szánja el magát. Az Amerikai Egyesült Államok közel-keleti és észak-afrikai államokban állomásozó katonai erőire „csak” stabilizáló tényezőként és az amerikai érdekek védelme érdekében a beavatkozási képesség fenntartására van szükség a térségben a terrorizmus, az aszimmetrikus iráni katonai akciók, a fegyverkereskedelem és a kalózkodás elleni fellépésben. E tekintetben a primer amerikai érdekek anynyiban különböznek az afganisztántól, hogy ott Biden stábjá elismerte: pusztán katonai eszközökkel tartósan nem stabilizálható az ország, más olyan érdemi eszköze pedig nincs a helyi viszonyok átformálására, amit az elmúlt húsz évben ne próbáltak volna ki, így a jelenlét ugyan fenntartható, de költséges és amerikai szempontból értelmetlen. Kétségtelen, hogy az amerikai kivonulással a helyi és regionális szereplők „töltik be a hatalmi űrt” – viszont ennek, valamint a primer biztonsági kihívások ellensúlyozásának humán és anyagi költségei is őket terheli majd. Ugyanez a szűken vett Közel-Kelet-politikában is látható

¹⁰⁷ Hinz, Fabian: *Missile Multinational: Iran's New Approach to Missile Proliferation*. [online], The International Institute for Strategic Studies, 2021. 04. 26. Forrás: iiss.org [2021. 07. 15.].

¹⁰⁸ Al-Masri, Abdulrahman: *Limited and Constrained: The Biden Administration and the Prospects of a Syria Policy*. [online], Atlantic Council, 2020. 12. 03. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 15.]; *Biden and Challenges to the American Strategy in Iraq*. [online], Emirates Policy Center, 2020. 12. 09. Forrás: epc.ae [2020. 07. 15.].

¹⁰⁹ Pál Tamás: *Az év végéig befejeződik az amerikai katonai misszió Irakban*. [online], Telex, 2021. 07. 26. Forrás: telex.hu [2020. 07. 26.].

volt az elmúlt évtizedben – azzal a különbséggel, hogy az elsődleges amerikai érdekeket ott hatékonyabban tudják védeni helyi szövetségesekre és partnerekre, korlátozott katonai akciókra támaszkodva. Így tehát az amerikai jelenlét jellege minőségében átalakul: a baráti országokban fennmaradó katonai bázisokra támaszkodva helyi szereplők (proxyk) és kontraktorok támogatásával tartja fenn az amerikai beavatkozási képességet, a regionális szereplőkre helyezi át a viszonylagos stabilitás fenntartásának költségeit. Ez megnöveli a regionális és külső szereplők mozgásterét és az elhúzódozó instabilitás esélyét. Ugyanakkor Biden elnök várhatóan megpróbálja elérni az európai NATO-tagországok nagyobb katonai szerepvállalását és akár fokozottabb bevonását a térség ügyeibe, tekintettel arra, hogy Európát közvetlenebbül és gyorsabban érintik a térség kihívásai, mint az Egyesült Államokat.¹¹⁰

Előnyös lenne, de Törökország jelenlegi belpolitikája és külpolitikai aktivizmusa mellett nem kerül sor török–amerikai „resetre”. Bár súlya az amerikai külpolitikában nem mérhető Izraelhez, Törökország regionális szerepe az elmúlt évtizedben jelentősen kibővült és – részben a Washington által hagyott (katonai) hatalmi űrbe benyomulva, részben saját gazdasági-politikai érdekei mentén – Washington több regionális konfliktusban Ankarára (is) van utalva. Ankara a NATO-tagsággal kellően „kötött” helyzetben van, és sem az Oroszország felé nyitás, sem más érdemi alternatívája nem kínálkozik a NATO-tagsághoz képest,¹¹¹ mégis azok az esetek, amikor akár nyíltan is szembe megy szövetségeseivel, megnehezítik az együttműködést. Azonban az amerikai kormányzattal adminisztrációkon átívelően jelen lévő konfliktusos ügyek (Irak, Szíria és a kurdok; energiahordozók; orosz és kínai haditechnikai beszerzések; beavatkozás a líbiai konfliktusba; az 1915–17-es örmény népirtás stb.) mellett is fennmaradhat az általános *modus vivendi* a Biden-adminisztráció és Ankara között – amíg az értékkonfliktus nem válik még nyíltabb érdekkonfliktussá. Azonban a kapcsolatok harmonizálására egyelőre nem mutatkozik esély (jól jelezte ezt az áttörés nélkül lezajlott június 14-ei Biden–Erdoğan-találkozó¹¹²), a pragmatikus „reset” elmarad a jogállamiságot, a kisebbségi jogokat, a médiaszabadságot jobban előtérbe helyező Biden-adminisztráció alatt.

Észak-Korea: visszalépés az elszigetelési politikához

Észak-Korea a phenjani rezsim atom- és rakéta programjának fejlődése miatt vált az amerikai nagystratégia Ázsia-politikájának önálló kérdéskörévé.¹¹³ Ezek ugyanis a kétezres évek elejétől-közepétől már nem csupán az Egyesült Államok térségbeli szövetségesei,

¹¹⁰ Fontenrose – Al-Ketbi – Dekel 2021.

¹¹¹ Pénczeli Nikolett (2020): *Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019*. PhD-értekezés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 114–117, 229–234.

¹¹² Michalski, Adam – Strachota, Krzysztof: *No Breakthrough. Biden–Erdoğan Talks*. [online], Centre for Eastern Studies, 2016. 06. 16. Forrás: osw.waw.pl [2021. 07. 15.].

¹¹³ Pénczeli Anna: *A negyedik észak-koreai nukleáris kísérleti robbantás és a program jövője*. [online], SVKK Elemzések, 2016/7. 2016. 06. 20. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]; Háda Béla – Pénczeli Anna – Tálás Péter: *Észak-Korea: az önmagába zárt atomhatalom*. [online], SVKK Elemzések, 2017/21. 2017. 09. 05. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]; Chung, Kuyoun (2017): *Geopolitics and A Realist Turn of US Foreign Policy Toward North Korea*. *Korea Observer*, 48(4), 765–790.

de Washington számára is komoly kihívást jelentettek. Részben mert Észak-Korea 2006–2017 között összesen hét, egyre nagyobb hatóerejű kísérleti robbantást hajtott végre, részben pedig azért, mert Phenjan 2006-ban megkezdett interkontinentális ballisztikus rakétafejlesztési programjának eredményeként az észak-koreai ICBM-rendszerek azzal a veszéllyel fenyegettek, hogy már az Egyesült Államok honi területeit, a Hawaii-szigeteket és a nyugati partvidéken fekvő nagyvárosait is elérhetik.¹¹⁴ Phenjan Atomsorompó-szerződésből való 2003-as kilépése óta a nemzetközi közösség hivatalosan két eszközzel próbálta meg rákényszeríteni Észak-Koreát nukleáris és rakéta programja felfüggesztésére: kezdetben diplomáciai eszközökkel (2003–2007), majd az országgal szemben bevezetett gazdasági szankciókkal (2007-től napjainkig). Ez utóbbiak azonban az Észak-Korea kapcsán fennálló nagyhatalmi érdeellentétek (döntően a diktatórikus phenjani rendszer kínai támogatása) miatt gyakorlatilag hatástalanok maradtak.¹¹⁵

A szoros észak-koreai–kínai szövetség eredménytelenné tette Washingtonnak és ázsiai szövetségeseinek a koreai-félsziget atommentességére vonatkozó törekvéseit is, amelyet Barack Obama a „*stratégiai türelem*”, Donald Trump pedig a „*maximum nyomás és együttműködés*” politikájával kívánt elérni. Míg az előbbi abból indult ki, hogy az Egyesült Államok addig nem fog tárgyalóasztalhoz ülni a szankciókkal sújtott Észak-Koreával, amíg az nem hajlandó alávetni magát a nemzetközi ellenőrzés mellett végrehajtott teljes nukleáris leszerelésnek, az utóbbi ugyan nyitva hagyta a tárgyalásos megoldás lehetőségét (sőt a „nagy üzlet” reményében kétszer is találkozott Kim Dzsongunnal¹¹⁶), de közben folyamatosan a katonai lépések fenyegetését lebegtette Phenjannal szemben és továbbra is ragaszkodott a koreai atompotenciál felszámolásához.¹¹⁷ Vagyis elutasította a phenjani rezsimnek azt az igényét, hogy Washington és a nemzetközi közösség nukleáris hatalomként ismerje el. Számos szakértő szerint azonban ez utóbbi előbb-utóbb elkerülhetetlen lesz, egyrészt mert a Peking által támogatott phenjani vezetés diktatórikus rendszere fenntartásának legfőbb biztosítékaként tekint atompotenciáljára (s e logika alapján aligha mond le róla), másrészt mert de jure atomhatalomként valószínűleg jobban rá lehetne szorítani az észak-koreai vezetést atom- és rakéta programjának (ellenőrizhető) visszafogására.¹¹⁸ Ez a fordulat azonban aligha az értékalapú kül- és biztonságpolitikához visszatérő Joe Biden elnöksége alatt fog bekövetkezni.

A szakértői várakozások szerint ugyanis a Biden-adminisztráció, fenntartva a teljes leszerelés igényét és szankciókat – de szakítva a vezetők közötti „nagy üzlet” trumpi politikájával –, Észak-Korea esetében vissza fog térni az atommentesítésnek ahhoz a fókuszatos, alulról építkező, munkatárgyalásokra koncentráló megközelítéséhez, amely a Trump-elnökséget megelőző időszakban volt megszokott Washingtonban. Vagyis az amerikai kormány tovább fog tárgyalni a phenjani vezetéssel, de a szankciók feloldására csakis az észak-koreai atompotenciál tényleges csökkentésének mértékében és arányában lesz

¹¹⁴ Háda–Péczeli–Tálás 2017: 4–7.

¹¹⁵ Háda–Péczeli–Tálás 2017: 7–8.

¹¹⁶ Háda Béla: *A második USA–Észak-Korea csúcstalálkozó értékelése*. [online], *SVKK Elemzések*, 2019b/6. 2019. 03. 06. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.].

¹¹⁷ Háda–Péczeli–Tálás 2017: 7–8; Chung 2017: 779–782.

¹¹⁸ Narang, Vipin – Panda, Ankit: *North Korea Is a Nuclear Power. Get Used to It*. [online], *The New York Times*, 2018. 06. 12. Forrás: nytimes.com [2021. 07. 15.].

hajlandó. A szankciók kapcsán minden bizonnyal keresni fogja Kína támogatását is, bár az amerikai–kínai rivalizálás körülményei aligha ösztönzik Pekinget egy Washingtonnak tett szívességre.¹¹⁹

Felhasznált irodalom

- Ablaka Gergely et al.: *Az amerikai–iráni viszony legújabb kiéleződésére adott nemzetközi válaszok*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020/1. 2020. 01. 15. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Ablaka Gergely et al.: *Irak stratégiai érdekek ütközőpontjában*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020a/21. 2020. 07. 31. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Ablaka Gergely et al.: *SzírIA stratégiai érdekek ütközőpontjában*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020b/23. 2020. 11. 11. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Al-Masri, Abdulrahman: *Limited and Constrained: The Biden Administration and the Prospects of a Syria Policy*. [online], Atlantic Council, 2020. 12. 03. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 15.]
- America and the World 2021 – Opinion Daniel Fried, American Diplomat, Former United States Ambassador to Poland*. [online], PISM, 2021. 01. 18. Forrás: pism.pl [2021. 07. 10.]
- Barnes, Joe – Bowen, Andrew: *Rethinking U.S. Strategy in the Middle East*. [online], Baker Institute, 2015. 06. 19. Forrás: bakerinstitute.org [2021. 07. 10.]
- Bartók András (2020): Sárkányok és kistigrisek – Kelet-Ázsia regionális fegyverkezési versenyének általános és országspecifikus jellemzői a Kínával kapcsolatos fenyegetettség-percepciójú országok esetében 1. *Nemzet és Biztonság*, 13(4), 80–101. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2020.4.6>
- Bartók András – Wagner Péter: *Kínai A2/AD és válaszreakciók Kelet-Ázsiában (1.)*. [online], *KKI Elemzések*, E-2020/69. 2020. Forrás: kki.gov.hu [2021. 07. 10.]
- Bartók András – Wagner Péter: *Kínai A2/AD és válaszreakciók Kelet-Ázsiában (2.)*. [online], *KKI Elemzések*, E-2021/7. 2021. Forrás: kki.gov.hu [2021. 07. 10.] Online: <https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2021.07>
- Behraves, Maysam – Azizi, Hamidreza: *Israel's Peace Deals are a Strategic Nightmare for Iran*. [online], Foreign Policy, 2020. 09. 14. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]
- Bender, Bryan: *'This is going to be Quite a Show': Biden's Arms Control Team Eyes Nuclear Policy Overhaul*. [online], Politico, 2021. 01. 27. Forrás: Politico [2021. 07. 10.]
- Benjamin, Daniel: *Biden Wants to Boost Democracy. He Should Shelve the Summit and Look to Europe*. [online], Politico, 2021. 01. 05. Forrás: politico.com [2021. 07. 10.]
- Bergmann, Max – Cicarelli, Siena: *NATO's Financing Gap. Why NATO Should Create Its Own Bank*. [online], Center for American Progress, 2021. 01. 23. Forrás: americanprogress.org [2021. 07. 10.]
- Biden Administration Sees Quad as Fundamental Foundation to Build US Policy on Indo-Pacific*. [online], The Times of India, 2021. 01. 30. Forrás: timesofindia.indiatimes.com [2021. 07. 10.]
- Biden a kétállami megoldást támogatja a palesztin–izraeli konfliktusban*. [online], Mandiner, 2021. 01. 26. Forrás: mandiner.hu [2021. 07. 10.]
- Biden and Challenges to the American Strategy in Iraq*. [online], Emirates Policy Center, 2020. 12. 09. Forrás: epc.ae [2020. 07. 15.]
- Biden Says Will Not Kill Phase 1 Trade Deal with China Immediately: NYT*. [online], Reuters, 2020. 12. 02. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.]
- Biden Signals Return to Traditional Foreign Policy With State Department Picks*. [online], Spectrum News 1, 2021. 01. 16. Forrás: spectrumnews1.com [2021. 05. 20.]
- Biden: US will Rejoin Iran Nuclear Deal if Tehran Returns to Strict Compliance*. [online], The Times of Israel, 2020. 12. 02. Forrás: timesofisrael.com [2021. 07. 15.]
- Biden, Joe: *There's a Smarter Way to be Tough on Iran*. [online], CNN, 2020. 09. 13. Forrás: cnn.com [2021. 07. 15.]

¹¹⁹ Lee, Christy: *Experts: Biden Thought Likely to Reverse Trump's North Korea Policies*. [online], VOA News, 2021. 02. 02. Forrás: voanews.com [2021. 07. 15.].

- Biden, Joseph R.: *Why America Must Lead Again. Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump*. [online], Foreign Affairs, 2020. 01. 23. Forrás: [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) [2021. 07. 10.]
- Blanchette, Jude – Kennedy, Scott: *China's Fifth Plenum: Reading the Initial Tea Leaves*, [online], 2020. 10. 30. Forrás: [csis.org](https://www.csis.org) [2021. 07. 10.]
- Blank, Stephen: *Biden's First Decision*. [online], The Hill, 2020. 11. 30. Forrás: thehill.com [2021. 07. 10.]
- Bown, Chad P.: *To Build Back Better, Biden Needs to Fix Trade. Trump Has Left a Ticking Time Bomb at the WTO*. [online], Foreign Affairs, 2021. 01. 21. Forrás: [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) [2021. 05. 20.]
- Brands, Hal (2019): *Amerika nagystratégiája a Trump-korszakban*. Budapest: Pallas Athéné.
- Brunnstrom, David: *Obama-Era Veteran Kurt Campbell to Lead Biden's Asia Policy*. [online], Reuters, 2021. 01. 13. Forrás: [reuters.com](https://www.reuters.com) [2021. 07. 10.]
- Brunsdon, Jim – Fleming, Sam – Williams, Aime – Politi, James: *EU and US End Airbus-Boeing Trade Dispute after 17 Years*. [online], Financial Times, 2021. 06. 15. Forrás: [ft.com](https://www.ft.com) [2021. 07. 10.]
- Budai Ádám (2018): *Az Egyesült Államok katonai jelenléte az indiai-csendes-óceáni térségben Donald Trump elnöksége alatt*. *Nemzet és Biztonság*, 11(4), 55–77.
- Cerulus, Laurens – Hendel, John – Blatchford, Andy: *How Biden Could Galvanize the World against Huawei*. [online], Politico, 2020. 12. 02. Forrás: [politico.eu](https://www.politico.eu) [2021. 07. 10.]
- Chan, Minnie: *US in Rare Double-Warship Taiwan Strait Transit after China Starts Sea Drills*. [online], South China Morning Post, 2020. 12. 31. Forrás: [scmp.com](https://www.scmp.com) [2021. 07. 10.]
- Chancellor Merkel Welcomes More Multilateralism under Biden*. [online], Deutsche Welle, 2021. 01. 25. Forrás: [dw.com](https://www.dw.com) [2021. 05. 20.]
- Chin-yeh, Chiang – Huang, Frances: *U.S. Lawmakers Introduce 'Taiwan Diplomatic Review Act'*. [online], Focus Taiwan, 2021. 05. 29. Forrás: [focustaiwan.tv](https://www.focustaiwan.tv) [2021. 07. 10.]
- Chung, Kuyoun (2017): *Geopolitics and A Realist Turn of US Foreign Policy Toward North Korea*. *Korea Observer*, 48(4), 765–790. Online: <https://doi.org/10.29152/KOIKS.2017.48.4.765>
- Cohen, Raphael S.: *Why Biden Can't Turn Back the Clock on the Iran Nuclear Deal*. [online], RAND Corporation, 2021. 03. 01. Forrás: [rand.org](https://www.rand.org) [2021. 07. 15.]
- Coy, Peter: *How President Biden Can Fix Trump's 'Failed' China Policy*. [online], Bloomberg, 2021. 01. 21. Forrás: [bloomberg.com](https://www.bloomberg.com) [2021. 07. 10.]
- Cropsey, Seth – Roughead, Gary: *A U.S. Withdrawal Will Cause a Power Struggle in the Middle East*. [online], Foreign Policy, 2019. 12. 17. Forrás: [foreignpolicy.com](https://www.foreignpolicy.com) [2021. 07. 10.]
- Crowley, Michael: *Biden Will Restore U.S. Relations with Palestinians, Reversing Trump Cutoff*. [online], The New York Times, 2021. 01. 26. Forrás: [nytimes.com](https://www.nytimes.com) [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás: *A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése*. [online], *SVKK Elemzések*, 2018/4. 2018. 01. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás (2019): *Az európai védelmi kiadások két olvasata*. *Nemzet és Biztonság*, 12(3), 71–78. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2019.3.7>
- Csiki Tamás – Etl Alex – Pénzváltó Nikolett – Tálás Péter – Zavoianu Dóra: *Stratégiai töréspontok Donald Trump és az európai szövetségek kapcsolatában*. [online], *SVKK Elemzések*, 2017/6. 2017. 03. 14. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás – Felméry Zoltán: *A védelmi kiadások globális és regionális trendjei I*. [online], *SVKI Elemzések*, 2020/16. 2020. 05. 18. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás – Kemény János – Tálás Péter: *Kivonulás Afganisztánból – Egy politikai döntés és várható következményei*. [online], *SVKI Elemzések*, 2021/10. 2021. 04. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás – Kripkó Ádám: *Kulcspozíciók a Biden-adminisztráció kül- és biztonságpolitikai csapatában*. [online], *SVKI Nézőpontok*, 2021/1. 2021. 03. 16. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 05. 28.]
- Csiki Tamás – Molnár Ferenc – Varga Gergely (2012): *Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra*. *Nemzet és Biztonság*, 5(4), 96–110.
- Csiki Varga Tamás – Pércsi Dávid: *Az amerikai globális katonai jelenlét hangúlyeltolódása a 2010-es évtizedben*. [online], *SVKK Elemzések*, 2021/3. 2021. 01. 26. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Csiki Varga Tamás – Tálás Péter: *Stratégiai szolidaritástól egy új „transzatlanti alkuig”? – Joe Biden európai körútjának mérlege*. [online], *SVKI Elemzések*, 2021/12. 2021. 07. 15. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]

- Daghrir, Wassim: *Trump's Foreign Policy Doctrine of Uncertainty*. [online], E-International Relations, 2020. 06. 29. Forrás: e-ir.info [2021. 01. 26.]
- Davis, Bob – Wei, Lingling: *Biden Plans to Build a Grand Alliance to Counter China. It Won't Be Easy*. [online], The Wall Street Journal, 2021. 01. 06. Forrás: wsj.com [2021. 07. 10.]
- Deng, Chao: *Biden Brushes Off China's Complaints, Sends First Delegation to Taiwan*. [online], The Wall Street Journal, 2021. 04. 14. Forrás: wsj.com [2021. 07. 10.]
- Department of Defense Budget Fiscal Year (FY) 2022*. [online], Office of the Undersecretary of Defense (Comptroller), Washington D.C., 2021. 05. 25. Forrás: congress.gov [2021. 07. 10.]
- Desiderio, Andrew: *Biden Faces GOP Handcuffs and Democrat Skeptics on Iral Deal 2.0*. [online], Politico, 2021. 03. 05. Forrás: politico.com [2021. 07. 15.]
- Doehler, Austin: *Great Power Competition Is Too Narrow a Frame*. [online], Defense One, 2020. 12. 06. Forrás: defenseone.com [2021. 05. 20.]
- Doornbos, Caitlin: *Pentagon Implements China Task Force Recommendations to Close Gap between DOD Priorities and Policies*. [online], Stars and Stripes, 2021. 06. 09. Forrás: stripes.com [2021. 07. 10.]
- Etl Alex: *Az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének alakulása az Ázsia felé fordulás tükrében*. [online], SVKK Elemzések, 2015/13. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Etl Alex – Csiki Varga Tamás: *A Németországban állomásozó amerikai katonai jelenlét csökkentéséről*. [online], SVKI Elemzések, 2020/19. 2020. 06. 23. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 12.]
- Európai Tanács – Az Európai Unió Tanácsa: *A Tanács következtetése az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kapcsolatokról*. [online], 2020. 12. 07. Forrás: consilium.europa.eu [2021. 05. 20.]
- Everington, Keoni: *US Ambassador Visits Taiwan for 1st Time in 42 Years*. [online], Taiwan News, 2021a. 03. 29. Forrás: taiwannews.com [2021. 07. 10.]
- Everington, Keoni: *Biden Preparing 1st Arms Sale to Taiwan with 40 Self-Propelled Howitzers*. [online], Taiwan News, 2021b. 04. 20. Forrás: taiwannews.com [2021. 07. 10.]
- Factbox: Key Details from fifth Plenum of China's Communist Party*. [online], Reuters, 2020. 10. 29. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.]
- Fact Sheet: Quad Summit*. [online], The White House, 2021. 03. 12. Forrás: whitehouse.gov [2021. 07. 10.]
- Farouk, Yasmine: *The Middle East Strategic Alliance Has a Long Way to Go*. [online], Carnegie Endowment for International Peace, 2019. 02. 08. Forrás: carnegieendowment.org [2021. 07. 10.]
- Fenenbock, Michael: *The Biden Administration and the Future of the Abraham Accords*. [online], The Media Line, 2021. 01. 18. Forrás: themedialine.org [2021. 07. 10.]
- Fishman, Edward – Feng, Ashley: *Beijing's Warning Shot to Biden*. [online], Defense One, 2021. 01. 28. Forrás: defenseone.com [2021. 07. 10.]
- Fitch Solutions: Hiába lesz elnök Joe Biden, az új hidegháború szinte elkerülhetetlen*. [online], Portfolio, 2020. 11. 27. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.]
- Fontenrose, Kirsten – Al-Ketbi, Ebtesam – Dekel, Udi: *How President Biden Can Tackle the Middle East's Biggest Problems*. [online], Atlantic Council, 2021. 02. 01. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 10.]
- Freeman, Kyle: *What Will a Biden Administration Mean for Asia Trade Policy in 2021?*. [online], China Briefing, 2021. 01. 25. Forrás: china-briefing.com [2021. 07. 10.]
- Frolov, Vlagyimir: *No Longer 'Ours': With a Biden White House, the Kremlin Is Facing a Tough New Reality*. [online], The Moscow Times, 2020. 11. 12. Forrás: themoscowtimes.com [2021. 07. 10.]
- Frolov, Vlagyimir: *Команда Байдена против России. О чем говорят внешнеполитические назначения избранного президента*. [online], Republic, 2021. 01. 14. Forrás: republic.ru [2021. 07. 10.]
- Gold, Russel – Bender, Ruth – Landers, Peter: *President Biden Quickly Rejoined Paris Climate Accord. Meeting the Emissions Goals Will Be Harder*. [online], The Wall Street Journal, 2021. 01. 21. Forrás: wsj.com [2021. 05. 20.]
- Gramer, Robbie – Detsch, Jack: *Biden's National Security Council Sharpens Focus on China*. [online], Foreign Policy, 2021. 02. 18. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]
- Grygiel, Jakub – Mitchell, Wess A. (2016): *The Unquiet Frontier*. Princeton: Princeton University Press. Online: <https://doi.org/10.1515/9781400880621>
- Haass, Richard N.: *A Realist Reset for US–Saudi Relations*. [online], Council on Foreign Relations, 2021. 02. 27. Forrás: cfr.org [2021. 07. 10.]

- Háda Béla (2015): *Az indiai biztonságpolitika a hidegháború után*. *Nemzet és Biztonság*, 8(1), 96–111.
- Háda Béla (2019a): *Az Amerikai Egyesült Államok Dél-Ázsia-stratégiájának elvi alapjai és gyakorlati ellentmondásai*. *Nemzet és Biztonság*, 12(2), 80–93. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2019.2.7>
- Háda Béla: *A második USA-Észak-Korea csúcstalálkozó értékelése*. [online], *SVKK Elemzések*, 2019b/6. 2019. 03. 06. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]
- Háda Béla (2020): *Az amerikai–kínai rivalizálás hatásai a délkelet-ázsiai államok tengeri védelmi stratégiáira*. *Nemzet és Biztonság*, 13(3), 72–88. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2020.3.6>
- Háda Béla – Péczeli Anna – Tálás Péter: *Észak-Korea: az önmagába zárt atomhatalom*. [online], *SVKK Elemzések*, 2017/21. 2017. 09. 05. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]
- Hadar, Leon: *The Limits of Trump's Transactional Foreign Policy*. [online], *The National Interest*, 2017. 01. 02. Forrás: nationalinterest.org [2021. 01. 26.]
- Harold, Scott W.: *The Japan – U.S. Summit and Cooperation with South Korea*. [online], *The Diplomat*, 2021. 04. 06. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]
- Hinz, Fabian: *Missile Multinational: Iran's New Approach to Missile Proliferation*. [online], *The International Institute for Strategic Studies*, 2021. 04. 26. Forrás: iiss.org [2021. 07. 15.]
- HMS Defender: Russian Jets and Ships Shadow British Warship*. [online], *BBC News*, 2021. 06. 23. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.]
- Hudson, John: *Biden Administration to Seek Five-Year Extension on Key Nuclear Arms Treaty in First Foray with Russia*. [online], *The Washington Post*, 2021. 01. 21. Forrás: washingtonpost.com [2021. 07. 10.]
- Interim National Security Strategic Guidance 2021*. [online], 2021. 03. 03. Forrás: whitehouse.gov [2021. 05. 20.]
- Iran Nuclear Deal: US Sanctions will not be Lifted for talks, Says Biden*. [online], *BBC News*, 2021. 02. 08. Forrás: bbc.com [2021. 07. 15.]
- Iran Sanctions under the Trump Administration*. [online], *Crisis Group*, 2020. 01. 15. Forrás: crisisgroup.org [2021. 07. 15.]
- Japan to Mention Taiwan Stability in Defense Report for First Time*. [online], *The Japan Times*, 2021. 05. 14. Forrás: japantimes.co.jp [2021. 07. 10.]
- Joe Biden Administration Vows to Protect US Telecoms Network From Huawei Security Threat*. [online], *Gadgets 360°*, 2021. 01. 28. Forrás: gadgets.ndtv.com [2021. 07. 10.]
- Joe Biden: Erdogan is an Autocrat and Must be Defeated*. [online], *Massis Post*, 2020. 08. 15. Forrás: massispost.com [2021. 07. 10.]
- Joe Biden Commits to NATO, EU Ties in Call with France's Macron*. [online], *Deutsche Welle*, 2021. 01. 24. Forrás: dw.com [2021. 05. 20.]
- Joint Statement of the 2021 Republic of Korea – United States Foreign and Defense Ministerial Meeting („2+2”)*, [online], 2021. 03. 18. Forrás: state.gov [2021. 07. 10.]
- Jóźwiak, Veronika: *Perspektywy stosunków USA–Węgry za administracji Bidena*. [online], *PISM*, 2021. 02. 01. Forrás: pism.pl [2021. 07. 10.]
- Kálmán Klaudia – Varga Gergely: *Az Egyesült Államok külgazdasági kapcsolatai*. [online], *KKI Elemzések*, E-2019/06. 2019. 01. 28. Forrás: kki.hu [2021. 07. 10.]
- Káncz Csaba: *Joe Biden új, merész Kína-politikája*. [online], *Privátbankár*, 2021. 01. 15. Forrás: privatbankar.hu [2021. 07. 10.]
- Kapadia, Reshma: *Janet Yellen on Trump, the Next Recession, and the Trade War With China*. [online], *Barron's*, 2020. 12. 02. Forrás: barrons.com [2021. 07. 10.]
- Kazmi, Mobasher: *Biden Presidency Signals a Return to Economic Multilateralism and Renewed Ties with China*. [online], *The Asian Banker*, 2021. 01. 07. Forrás: theasianbanker.com [2021. 05. 20.]
- Kim, Brian: *US Lifts Missile Restrictions on South Korea, Ending Range and Warhead Limits*. [online], *Defense News*, 2021. 05. 25. Forrás: defensenews.com [2021. 07. 10.]
- Kína tárgyalna a nukleárisfegyver-korlátozásról, ha az Egyesült Államok csökkentené arzenálját*. [online], *Portfolio*, 2020. 07. 08. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.]
- Kirchgaessner, Stephanie: *US Finds Saudi Crown Prince Approved Khashoggi Murder But Does Not Sanction Him*. [online], *The Guardian*, 2021. 02. 26. Forrás: theguardian.com [2021. 07. 10.]

- Koi Tamás: *Nem ér véget a kínai cégek vesszőfutása Biden megválasztásával*. [online], HWSW, 2020. 11. 09. Forrás: hws.wu.hu [2021. 07. 10.]
- Kortunov, Andrej: *Joe Biden and Russia: The Good, the Bad, and the Ugly*. In Rácz András (szerk.): *Russian Foreign Policy in 2020. Strengthening Multi-vectorialism*. DGAP Report No. 5. Berlin: DGAP, 21–24.
- Kovács Ágnes Lilla: *Leépülés prolongálva*. [online], 2021. 02. 04. Forrás: ludovika.hu [2021. 07. 10.]
- Krastev, Ivan – Leonard, Mark: *The Crisis of American Power: How Europeans See Biden's America*. [online], ECFR, 2021. január. Forrás: ecf.eu [2021. 07. 10.]
- Lee, Christy: *Experts: Biden Thought Likely to Reverse Trump's North Korea Policies*. [online], VOA News, 2021. 02. 02. Forrás: voanews.com [2021. 07. 15.]
- Martin, Eric: *Biden Commerce Pick Sees 'No Reason' to Lift Huawei Curbs*. [online], Bloomberg, 2021. 02. 04. Forrás: bloomberg.com [2021. 07. 10.]
- May, Cindy: *Opinion – Israel-Palestine Policy Under Biden*. [online], E-International Relations, 2021. 01. 01. Forrás: e-ir.info [2021. 07. 10.]
- Mészáros, R. Tamás: *Trump megy, a kereskedelmi feszültségek maradnak*. [online], G7, 2020. 12. 18. Forrás: g7.hu [2021. 07. 10.]
- Michalski, Adam – Strachota, Krzysztof: *No Breakthrough. Biden-Erdoğan Talks*. [online], Centre for Eastern Studies, 2016. 06. 16. Forrás: os.waw.pl [2021. 07. 15.]
- Miller, Chris: *Biden Opens Sneaky New Front in Trade War against China*. [online], Foreign Policy, 2021. 06. 22. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]
- Mohan, C. Raja: *A new Pivot to Asia*. [online], Foreign Policy, 2021. 01. 15. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 10.]
- Moriyasu, Ken: *US Does Not Support Taiwan Independence: Kurt Campbell*. [online], Nikkei Asia, 2021. 07. 07. Forrás: asia.nikkei.com [2021. 07. 10.]
- Moules, James: *Biden to Pursue 'Traditional Diplomacy' with North Korea – and a Different Agenda to Trump*. [online], Redaction Politics, 2020. 11. 28. Forrás: redactionpolitics.com [2021. 05. 20.]
- Narang, Vipin – Panda, Ankit: *North Korea Is a Nuclear Power. Get Used to It*. [online], The New York Times, 2018. 06. 12. Forrás: nytimes.com [2021. 07. 15.]
- National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021*. [online], Section 1251, United States Congress, Washington D.C., 2020. 07. 08. Forrás: congress.gov [2021. 07. 10.]
- National Security Council: *U.S. Strategic Framework for the Indo-Pacific*. [online], 2018. február. Forrás: trumpwhitehouse.archives.gov [2021. 07. 10.]
- National Security Strategy of the United States of America*. [online], The White House, Washington D.C., 2017. 12. Forrás: trumpwhitehouse.archives.gov [2021. 07. 10.]
- Nord Stream 2: Biden Waives US Sanctions on Russian Pipeline*. [online], BBC News, 2021. 05. 20. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.]
- Norlen, Tova – Sinai, Tamir: *The Abraham Accords: Paradigm Shift or Realpolitik*. [online], George C. Marshall European Center for Security Studies, 2020. október. Forrás: marshallcenter.org [2021. 07. 10.]
- Notte, Hanna: *Biden Has a Model for Dealing With Regional Fears of Iranian Missiles and Proxies*. [online], Foreign Policy Magazine, 2021. 01. 25. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 07. 15.]
- Ottaway, David: *Dawn of a New Era in U.S.–Saudi Relations*. [online], Wilson Center, 2021. 03. 01. Forrás: wilsoncenter.org [2021. 07. 10.]
- Pál Tamás: *Az év végéig befejeződik az amerikai katonai misszió Irakban*. [online], Telex, 2021. 07. 26. Forrás: telex.hu [2020. 07. 26.]
- Panda, Rajaram: *Rethinking the „Quad” Security Concept in the Face of a Rising China*. [online], The Jamestown Foundation, 2020. 10. 30. Forrás: jamestown.org [2021. 07. 10.]
- Péczeli Anna: *A negyedik észak-koreai nukleáris kísérleti robbantás és a program jövője*. [online], SVKK Elemzések, 2016/7. 2016. 06. 20. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 15.]
- Péczeli Anna: *Az INF-szerződés haláltusája*. [online], SVKK Elemzések, 2019/3. 2019. 02. 05. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Pénzváltó Nikolett (2020): *Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019*. PhD-értekezés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.

- Pifer, Steven: *Reviving Nuclear Arms Control under Biden*. [online], Brookings, 2020. 12. 01. Forrás: brookings.edu [2021. 07. 10.]
- Polityka zagraniczna Bidena cz. I. – Chiny-USA, polityka bezpieczeństwa*. [online], Podcast OSW, 2020. 11. Forrás: open.spotify.com [2021. 07. 10.]
- President-Elect Biden on Foreign Policy*. [online], Council on Foreign Relations, 2020. 11. 07. Forrás: cfr.org [2021. 07. 10.]
- Quad Leaders' Joint Statement: „The Spirit of the Quad”*. [online], The White House, 2021. 03. 12. Forrás: whitehouse.gov [2021. 07. 10.]
- Ray, Siladitya: *Two U.S. Navy Carrier Groups Conduct Joint Exercises in Disputed South China Sea*. [online], Forbes, 2021. 02. 09. Forrás: forbes.com [2021. 07. 10.]
- Rej, Abhijnan: *INDOPACOM Commander Outlines 4 Focus Areas in New Speech*. [online], The Diplomat, 2021. 03. 03. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]
- Rimland, Benjamin – Buchan, Patrick: *Getting the Pacific Deterrence Initiative Right*. [online], The Diplomat, 2020. 05. 02. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]
- Rónay Tamás: *Egyre nagyobb a vita az Északi Áramlat 2 gázvezeték építése körül*. [online], Népszava, 2021. 02. 04. Forrás: nepszava.hu [2021. 07. 10.]
- Rubin, Jennifer: *Why Transactional Foreign Policy is Destined to Fail*. [online], The Washington Post, 2018. 10. 19. Forrás: washingtonpost.com [2021. 01. 26.]
- Saalman, Lora: *USA–India Strategic Continuity in the the Biden Administration Transition*. [online], SIPRI, 2021. 01. 29. Forrás: sipri.org [2021. 07. 10.]
- Sabbagh, Dan – Roth, Andrew: *Britain Acknowledges Surprise at Speed of Russian Reaction to Warship*. [online], The Guardian, 2021. 06. 24. Forrás: guardian.com [2021. 07. 10.]
- Sales, Ben: *5 Winners and 4 Losers from the Historic Treaty between Israel and the UAE*. [online], Jewish Telegraphic Agency, 2020. 08. 13. Forrás: jta.org [2021. 07. 10.]
- Shalal, Andrea – Shin, Hyonhee: *South Korea to Boost Funding for U.S. Troops under New Accord: State Department*. [online], Reuters, 2021. 03. 07. Forrás: reuters.com [2021. 07. 10.]
- Shear, Michael D. – Sanger, David E. – Broad, William J. – Sang-Hun, Choe: *Biden Meets with South Korea's President*. [online], The New York Times, 2021. 05. 31. Forrás: nytimes.com [2021. 07. 10.]
- Silver, Laura – Devlin, Kat – Huang, Christine: *Republicans See China More Negatively than Democrats, Even as Criticism Rises in Both Parties*. [online], Pew Research Center, 2020. 07. 30. Forrás: pewresearch.org [2021. 07. 10.]
- Sinkkonen, Ville: *Contextualizing the „Trump Doctrine” – Realism, Transactionalism and the Civilizational Agenda*. [online], FIIA Analysis, 2018. 11. Forrás: fia.fi [2021. 01. 26.]
- Solomon, Steven Davidoff – Zaring, David: *Transactional Administration*. [online], *The Georgetown Law Journal*, 106(4), 1097–1138. 2018. 07. 26. Forrás: law.georgetown.edu [2021. 05. 20.]
- South Korea, US Agree to End Bilateral Missile Guidelines*. [online], The Korea Times, 2021. 05. 22. Forrás: koreatimes.co.kr [2021. 07. 10.]
- Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge*. Department of Defense, Washington D.C., 2018. február.
- Tálás Péter (2021): A poszthegemoniális nemzetközi hatalmi rendről. In Kajtár Gábor – Sonnevend Pál (szerk.): *A nemzetközi jog, az uniós jog és a nemzetközi kapcsolatok szerepe a 21. században. Tanulmányok Valki László tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös. 841–854.
- Tan, Weizhen: *It's a 'Hard Sell' If Biden Administration Wants to Rejoin Massive Trans-Pacific Trade Deal, Says Analyst*. [online], CNBC, 2021. 01. 11. Forrás: cnbc.com [2021. 07. 10.]
- The White House: *Remarks by President Biden on America's Place in the World*. [online], 2021. 02. 04. Forrás: whitehouse.gov [2021. 05. 30.]
- Thompson, Jack: *Trump's Middle East Policy*. [online], CSS Analyses in Security Policy, 2018. 10. Forrás: css.ethz.ch [2021. 07. 10.]
- Toosi, Nahal: *U.S. Still Wants to Revive Nuclear Deal, Despite Iran Kidnap Allegations*. [online], Politico, 2020. 07. 14. Forrás: politico.com [2021. 07. 15.]

- Trenin, Dmitrij: *Russia Has No Illusions About a Biden Presidency*. [online], Carnegie Endowment for International Peace, 2020. 11. 09. Forrás: carnegie.ru [2021. 07. 10.]
- Turak, Natasha: *Biden's Airstrikes Send a Clear Message amid Iran Deal Talks – But are Unlikely to Derail Them, Analysts Say*. [online], CNBC, 2021. 06. 28. Forrás: cnbc.com [2021. 07. 10.]
- US and China Trade Angry Words at High-Level Alaska Talks*. [online], BBC News, 2021. 03. 19. Forrás: bbc.com [2021. 07. 10.]
- U.S. Department of State: *Secretary Antony J. Blinken, Secretary of Defense Lloyd Austin, Japanese Foreign Minister Toshimitsu Motegi, and Japanese Defense Minister Nobuo Kishi at a Joint Press Availability*. [online], 2021. 03. 16. Forrás: state.gov [2021. 07. 10.]
- US Warship Again Sails Through Sensitive Taiwan Strait*. [online], VOA News, 2021. 05. 18. Forrás: voanews.com [2021. 07. 10.]
- Varga Gergely: *Külpolitikai várakozások Barack Obama második elnöki ciklusa előtt*. [online], SVKK Elemzések, 2013/2. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2021. 07. 10.]
- Walton, David – Daisuke, Akimoto: *Biden's Comfortable Style of Diplomacy will be Welcome for Japan*. [online], The Interpreter, 2020. 11. 06. Forrás: lowyinstitute.org [2021. 05. 20.]
- Wechsler, William F.: *US Withdrawal from Middle East: Perceptions and Reality*. [online], 2019. október. Forrás: atlanticcouncil.org [2021. 07. 10.]
- What American Diplomacy Will Look Like Under Biden*. [online], NPR, 2020. 11. 08. Forrás: npr.org [2021. 05. 20.]
- Willems, Cleto: *Revitalizing the WTO under a Biden Administration*. [online], WITA, 2021. 01.12. Forrás: wita.org [2021. 05. 20.]
- Wright, Robin: *Biden Faces a Minefield in New Diplomacy with Iran*. [online], The New Yorker, 2021. 01. 04. Forrás: newyorker.com [2021. 07. 15.]
- Yom, Sean (2020): US Foreign Policy in the Middle East: The Logic of Hegemonic Retreat, *Global Policy*, 11(1), 75–83. Online: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12777>
- Yu, Matt – Yeh, Joseph: *Taiwan Announces Two Arms Procurement Deals with U.S.* [online], Focus Taiwan, 2021. 06. 17. Forrás: focustaiwan.tv [2021. 07. 10.]
- Zaręba, Szymon: *Return to Multilateralism: The Biden Administration and the UN System*. [online], 2020. 12. 21. Forrás: pism.pl [2020. 05. 20.]
- Zelleke, Andy: *6 Suggestions for Biden's China Policy*. [online], The Diplomat, 2021. 01. 05. Forrás: thediplomat.com [2021. 07. 10.]
- Zenko, Micah – Lissner, Rebecca: *Trump Is Going to Regret Not Having a Grand Strategy*. [online], Foreign Policy Magazine, 2017. 01. 13. Forrás: foreignpolicy.com [2021. 01. 26.]
- Zsoldos Ákos: *Kereskedelmi háborúba keveredhetünk mi is, ha Trumpot újraválasztják*. [online], Portfolio, 2020. 09. 29. Forrás: portfolio.hu [2021. 07. 10.]